

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C.
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

VAKIF ŞEHİR

BAĞIMSIZLIK RUHU ÖZEL SAYISI
ÇANAKKALE

DUR YOLCU!

BÜYÜK ZAFERİN
110. YIL DÖNÜMÜNDE
TARİHİ DEĞİŞTİREN
DESTANIN KRONOLOJİSİ

VAKFIN BESLENDİĞİ RUHLA
ÇANAKKALE RUHU
AYNI KÖKTEN

GELİBOLU'DAN BANDIRMA'YA
MİLLÎ MÜCADELE ROTASI

MART 2025 / SAYI 34

YAHYA ÇAVUŞ ANITI, GELİBOLU

mevsim
Dönemsel İşletme Finansmanı

size HER MEVSİM BAHAR

İşletmenizin ihtiyaçlarını Mevsim ile karşılayın;
çeyrek dönemlerde kâr, vade sonunda anapara ödemesini yapın.

**Erken Kapama
Ücreti Yok**

“

*Korkma!
Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz:
Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i namusun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehit olsun.*

”

**“Berlin Hâtıraları”
Mehmet Âkif Ersoy**

“ Vakfın beslendiği ruhla Çanakkale ruhu aynı kökten ”

Çanakkale Deniz Zaferi'nin 110. yıl dönümünü idrak ediyoruz. Bu büyük zafer; milletimizin maneviyatından aldığı güçle bağımsızlığını, onurunu ve vatanını korumak için neler yapabileceğini bütün cihana bir kere daha göstermiştir.

18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi; bizlere bu aziz vatani emanet eden binlerce vatan evladının şehit düştüğü bağımsızlık mücadelesinin adıdır. Bu destansı zafer, dönemin düşmanları Batılı ülkelerde bile zamanla hakkaniyet içerisinde büyük bir vatan savunması olarak kayda geçirilmiştir. Çanakkale Şehitliği, bu şanlı mücadelenin en büyük ispatlarından birisidir. Burada ödenen bedelle bu topraklar vatan haline gelmiştir. Bu vesile ile aziz vatanımız uğruna hayatını feda etmiş bütün şehitlerimizi şükranla, rahmetle anıyoruz. Allah onlardan razı olsun.

Millî Mücadele'nin ruhunun da beslendiği Çanakkale inancındaki pek çok değer, aslında vakıf anlayışında da mevcuttur. Zira, Türk askeri her zaman, insanlara faydalı olma, darda, zorda kalanın imdadına yetişme ülküsüne sahip olmuştur. Çanakkale de, Milli Mücadele de, tarihimizdeki başka mücadeleler de bir yanıla Müslüman Türk askerinin, milletini, vatanını zor durumdan kurtarıp, normalleşmeyi, iyiliği, güzelliği yaygınlaştırma çabasına sahne olmuştur. Mehmetçik, bir yeri fethettiğinde de oradaki insanların dinine, diline, kimliğine bakmadan ortama barışı ve mamur olma halini getirmiştir. Elbette bütün bu değerler, iyiliğin, yardımlaşmanın kurumsal hali olan vakıf zihniyetinde de mevcuttur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak biz de vakıf müessesesinin tarihten süzülüp gelen bu anlayışını, günümüzde geliştirerek koruyoruz. Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) Fedek Bahçesi'ni, Hazreti Ömer'in (r.a.) ise Hayber ganimeti Semğ hurmalığını, tam da vakfetmenin şartlarıyla muhtaç, misafir ve Allah yolunda olanların istifadesi için bağışlamaları, tarihimizdeki ilk vakıfların kutlu örnekleridir.

Peygamber Efendimiz ile başlayan bu şuur, Selçuklu ve

Osmanlı'da kurulan 62 bin vakıf ile çağının ötesinde bir devlet geleneği oluşturmuş; özellikle kalkınma ve şehirleşmede üstlendiği rol ile Türk-İslam medeniyetini geliştirmiştir. Hayırsever ecdadın merhamet ve fazilet yüklü fedakârlıklarıyla asırlar boyunca milyonlarca insanın ihtiyacını gideren, yüzünü güldüren vakıflar kuran Türk medeniyeti, tam bir vakıf medeniyetidir.

Vakıf medeniyetimizin günümüzdeki yansıması çerçevesinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak, paylaşma duygularının ön planda olduğu Ramazan ayının manevî atmosferini, özellikle yardımlaşmada Allah'ın bir lütfu, bir fırsat olarak görüyoruz. Sadece 2025 yılı Ramazan'ında 81 ilimizde, 135 noktada 100 bin vatandaşımızı iftar sofralarımızda buluşturuyoruz. 42 bin yetim ve öksüz evladımızın bayramlıklarını alıyor, 75 bin ailemize gıda yardımını sağlıyor, 50 bin öğrencimizin burslarını kesintisiz yatırıyor, 7 bin kardeşimize ise muhtaç ve engelli maaşı ödüyorum. Bütün bunları, iyiliği, yardımlaşmayı, dayanışmayı ve en önemlisi Allah rızasını hedefleyen hayırsever ecdadımızın asırlar öncesi kurdukları ve yönetimi bizde olan vakıfların hayır şartları doğrultusunda yerine getiriyoruz.

Kültür ve Turizm Bakanlığımızın kurumsal liderliğinde, kültür varlıklarının korunması, restore ve ihya edilmesi, Osmanlı'nın emaneti hayır hizmetlerinin yerine getirilmesinin yanı sıra; vakıf sisteminin işleyiş ve denetimi çerçevesinde de çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Cumhuriyet sonrası kurulan 6 bin 640 vakfımızdan beklentimiz, hayrat niteliğinde eserleri toplumumuza kazandırması, hayır şartlarının yerine getirilmesini teminen, mutlak suretle gelir getirici mahiyette akarlarının olması ve hayır şartlarının bulunmasıdır. Bu şartların yerine getirilmesi ile eğitimden, sağlığa, çevreden, teknolojiye, her biri kurumsallaşmış vakıflarımız, devletin yükünü hafifletecek, milletimize hizmet edecek değerli varlıklardır.

SİNAN AKSU

T.C. Vakıflar Genel Müdürü

EDİTÖRDEN

Değerli Okurumuz,

18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi'nin 110. yıl dönümü vesilesiyle hazırladığımız bu özel sayımızda, milletimizin bağımsızlık yolunda sergilediği büyük mücadeleyi gözler önüne seren detaylara yer vermek istedik. Sayfalarımıza taşıdığımız "Bir Savaş Muhabirinin Çanakkale Günlükleri" başlıklı yazı, Amerikalı gazeteci George A. Schreiner'in bizzat savaş alanında tuttuğu notlardan oluşuyor. Savaşı amansız bir kasırgaya benzeten Schreiner, Türklerin böylesine zor koşullar altında mevzilerini nasıl elde tutabildiklerini açıklamanın kolay olmadığını söylüyor.

Çanakkale Deniz ve Kara Savaşları'nın en kritik yılı olan 1915'in kronolojisini görebileceğiniz yeni sayımızda, Büyük Zafer'in yaşandığı kadim şehre de mercek tutuyoruz. Çanakkale'de şehitlerin anısına, dağlara yazılmış, "Dur Yolcu! Bilmeden gelip bastığın bu toprak, bir devrin battığı yerdir. Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın, bir vatan kalbinin attığı yerdir," sesleniş, bu şehri anlamak için âdetâ bir çağrı gibidir. Bize düşen ise bu şehri, köklü tarihini ve vakıf kültür eserlerini tanımak ve anlatmaktır.

14. yüzyılda Gelibolu Kalesi başta olmak üzere Tekirdağ'a kadar Marmara sahillerini Osmanlı topraklarına katarak "Rumeli fatihi" olarak nam salan Gazi Süleyman Paşa'nın adını taşıyan, Bolayır'daki camiden başlayarak Çanakkale ve Balıkesir'deki vakıf eserlerini de yeni sayımızda tanıtıyoruz. Balıkesir'in barok detaylarıyla göz dolduran ata yadigarı Zağanos Paşa Külliyesi de bu bölümde yer alan vakıf eserlerinden. Fatih Sultan Mehmet döneminin önde gelen veziriazam ve kumandanlarından Zağanos Paşa tarafından yaptırılan eser, beş asırlık yolculuğunda çeşitli onarımlardan geçirilerek günümüze ulaşmış.

Çanakkale'ye pek çok hayır hizmetinde bulunmuş tarihî vakıflar da mart sayımızı çeşitlendiren konular arasında yer alıyor. Bunlardan birinin kurucusu olan Hatice Turhan Sultan, kendisini hayır işlerine öylesine adanmış ki Osmanlı coğrafyasının pek çok yerinde eserleri hâlâ ayakta. "Malınızla cihat edinizi!" düşüncesiyle hareket ederek Çanakkale Boğazı'nın iki yakasına iki kale yaptırdı. Bu sayede bölgede insanların huzur ve güven içinde yaşamalarını sağladı. Kale, sığınak ve hayrat yaptıran bu vakfın hizmetlerinden yola çıkarak sözü Seddülbahir Kalesi'ne getiriyoruz. Burada yapılan restorasyon, mimarlık ve tasarım konusunda en iyilerin yarıştığı değerlendirilmedi, "Miras Projesi" dalında Avustralya, Çin, Malezya, Belçika, İngiltere ve İskoçya'dan katılan 15 projeyi geride bırakarak birinci seçildi.

Sözü fazla uzatmadan, Çanakkale ve Balıkesir bölgesindeki diğer vakıf eserlerinin restorasyonu çalışmalarına dair bilgilerinde de yer aldığı yeni sayımızla sizleri baş başa bırakıyoruz.

GÜL AŞIK

Vakıflar Genel Müdürlüğü
Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri

VAKIF ŞEHİR

**T.C. Vakıflar Genel
Müdürlüğü adına**

Yayın Kurulu Başkanı
Genel Müdür
SİNAN AKSU

Yayın Kurulu Üyeleri
Genel Müdür Yardımcıları
HAYRULLAH ÇELEBİ
AYDIN CEM ASLANBAY
ERKAN ÖMEROĞLU

Yayın Koordinatörü
GÜL AŞIK

**Kültür ve Tescil
Daire Başkanı**
HİLAL AYDEMİR

**Sanat Eserleri ve
Yapı İşleri Daire Başkanı**
ŞENGÜL KONCAGÜL

Dış İlişkiler Daire Başkanı
KADİR KANTEKİN

**Hayır Hizmetleri
Daire Başkanı**
TANER KARADAYI

Kurumsal İlişkiler
SADIK ÖZDEMİR

Yayıncı Kuruluş
ART MENTAL A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
ALİ ATAY

Yayın Yönetmeni
MELİH USLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
SEDA BAŞARAN TAŞDELEN

Görsel Yönetmen
MURAT SELEK

**Art Mental Yayınları
Medya Grubu Başkanı**
DOĞAN ACAR

Editörler
ARDA KEMAL ATAY
YAĞMUR TEMİZ
HAYATİ TEK
İLTERR SAĞIRSOY

Baskı
SEMİH OFSET MATBAA SEK.
YAY. SAĞ. İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Zübeyde Hanım mah. 628 sok.
No: 26 Altındağ / Ankara

Bu dergi uluslararası grafik tasarım ve editöryal ilkeler uyarınca hazırlanmıştır. Vakıf Şehir Dergisi aylık olarak yayınlanır. Dergide yer alan makale, araştırma, yorum, röportaj gibi yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergide yer alan yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yaygın, Süreli, Türkçe
ISSN: 27916308
2025, Sayı: 34

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**VAKIF
KATILIM**

Vakıf Şehir Dergisi,
Vakıf Katılım desteği ile
yayınlanmaktadır.

VakıflarGM

vakiflargm

VakıflarGM

QR kodu
okutarak
konuma
gidebilirsiniz.

**T.C.
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

(312) 415 50 00

Erler Mahallesi
Dumlupınar Bulvarı
No: 340
Etimesgut - Ankara
www.vgm.gov.tr

6 GÜNCEL

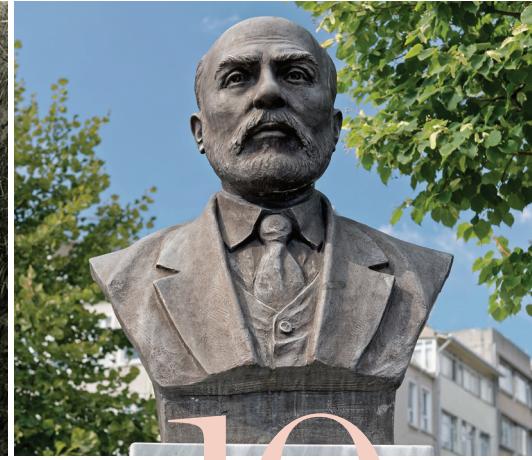
Kültür ve Turizm Bakanı MEHMET NURİ ERSOY

**"ÇANAKKALE
ŞEHİTLERİMİZE KARŞI
SORUMLULUĞUMUZ
VAR"**

8 TARİH

**ABD'Lİ GAZETECİ
SCHREINER'İN
ÇANAKKALE GÜNLÜKLERİ
"BURASI CEHENNEM
ŞEHİRİ"**

10 PORTRÉ

MEHMET ÂKİF ERSOY

**ÇANAKKALE
DESTANI VE
İSTİKLAL MARŞI**

28 BALIKESİR

**TARİH VE KÜLTÜR
KENTİNDE
10 VAKIF EMANETİ**

32 RESTORASYON

Yüksek Mimar FİLİZ OĞUZ

**VAKIF KAYNAKLI
ESKİ ESERLERİN
YENİLENMESİ**

34 RÖPORTAJ

Çanakkale Valisi Doç. Dr. ÖMER TORAMAN

**"ÇANAKKALE,
VAKIF
ESERLERİYLE
BEZENMİŞ
BİR ŞEHİRDİR"**

16

ÇANAKKALE
MELİH USLU

DUR YOLCU!

22

ÇANAKKALE

TARİHİN SEYRİNİ
DEĞİŞTİREN
ŞEHRİN 9 VAKIF
ŞAHESERİ

26

BALIKESİR

15. YÜZYILDAN
GÜNÜMÜZE MİRAS
ZAĞANOS PAŞA
KÜLLİYESİ

36

İLGİNÇ VAKIFLAR

HAYIR İŞLERİNE
ADANMIŞ BİR ÖMÜR
HATİCE TURHAN
VALİDE SULTAN

38

ÇANAKKALE

VAKIF KÜLTÜR ESER
SEDDÜLBAHİR
KALESİ'NE TAM NOT
MİRAS PROJESİ ÖDÜLÜ

42

ANALİZ

ALİ OSMAN ÖZDEMİR

TARİHİN İZLERİNİ
TAŞIYAN ŞEHİR

“ Çanakkale Şehitlerimize Karşı Sorumluluğumuz Var ”

Çanakkale Şehitler Abidesi.

Dünyada barışın, huzurun ve kardeşliğin güçlenmesi için mücadele vermenin Çanakkale şehitlerimize ve tarihimize karşı en büyük sorumluluklardan biri olduğunu söyleyen Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, millî mücadele ruhundan güç aldıklarını belirtti.

Gelibolu Yarımadası'ndaki Şehitler Abidesi'nde, 18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi'nin 110. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen törende Atatürk Anıtı'na çelenk konuldu, saygı duruşunda bulunuldu ve İstiklal Marşı okundu. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın mesajının okunduğu törende konuşan Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, bu vatanın evlatlarının, dün olduğu gibi bugün de yarın da asla onurunu çiğnetmeyeceğini, Malazgirt'te Sultan Alparslan'ın, İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet'in, Çanakkale'de, Millî Mücadele'de şehitlerin ve Mustafa Kemal Atatürk'ün emanetine her zaman sahip çıkmaya devam edeceğini söyledi.

Bakan Ersoy, Çanakkale'de birleşen emperyalist güçlerin, dünyanın en güçlü orduları karşısında Türk milletinin bağımsızlığından taviz vereceğinin planlarını yaptığını hatırlattı. Denizde ve karada düşmana geçit vermeyen kahraman ordunun canını ortaya koyarak bu planları bozup, tarihin akışını değiştirdiğini kaydeden Bakan Ersoy, “İşte biz bugün Çanakkale'ye baktığımızda denizde ve karada yürütülen bağımsızlık mücadelesini bir adım daha ileriye taşıyarak gökyüzünde de bağımsızlığımızı teminat altına almak için tarihin en önemli çalışmalarını hayata geçirdik ve geçirmeye devam ediyoruz” dedi.

Çanakkale'deki mücadelenin aynı zamanda sömürgeci güçler tarafından işgal edilen farklı toplumlara da ilham olduğunu belirten Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, sözlerine şöyle devam etti:

“Aynı şekilde Sayın Cumhurbaşkanı'mızın liderliğinde Türkiye'nin dünyada yaşanan haksızlıklara, zulümlere, işgallere karşı duruşu, ilhamını Çanakkale ruhundan almaktadır. Biz dün olduğu gibi bugün de bu emperyal politikalara karşı durmayı ve mazlum milletlerin hakkını korumayı sürdüreceğiz. Tarihimiz ve kültürümüz, ait olduğumuz medeniyetimiz, bize ne pahasına olursa olsun zulmün parçası olmamayı öğretmiştir. Dünyada barışın, huzurun ve kardeşliğin güçlenmesi için mücadele vermek, Çanakkale şehitlerimize ve tarihimize karşı en büyük sorumluluklarımızdan biridir. Bu sorumluluk çerçevesinde biz Çanakkale ruhuna sahip çıkmaya, Çanakkale'yi anlatmaya, etnik, dinî hiçbir ayırım yapmadan mazlum milletlerin sesi olmaya ve gönül coğrafyalarımızla güçlü ilişkiler kurmaya devam edeceğiz.”

Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, 18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi'nin 110. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen törenin ardından mübarek Ramazan ayı vesilesiyle Vakıflar Bölge Müdürlüklerinin müdürleri ve yöneticileriyle iftar organizasyonunda bir

araya geldi. Ersoy, bu buluşmanın bir “gönül sofrası” olduğunu söyledi. Bakan Ersoy, burada yaptığı konuşmada, vakıf anlayışının, en başta dayanışmayı, yardımlaşmayı ve çevresini mamur etmeyi hayata geçirdiğini dile getirerek, tabii afetlerde vakıfların bu özelliklerinin iyice öne çıktığını söyledi. 6 Şubat depremlerinde bu dayanışmanın en güzel örneklerinin görüldüğünü belirterek, şunları söyledi:

“Vakıflarımız, medeniyetimizin köklü mirasını yaşatan yapı taşlarıdır. Selçuklu'dan Osmanlı'ya uzanan bu kadim gelenek, yardımlaşmanın ve dayanışmanın en güzel örneklerini yaşatmaya devam ediyor. Depremde de bunu gördük. Üstelik bu güzellikler sadece ikram, eşya, nakit vb. ile sınırlı da kalmıyor. Hayırsever ecdadımızın mirası hepsi birbirinden güzel, nadide eserleri ihya etmeyi de kapsıyor. Biz de Vakıflar Genel Müdürlüğümüz vasıtasıyla bu çerçevede Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi, Selimiye Külliyesi ve Sivasi Hatun Camii gibi eşsiz eserlerimizin restorasyonlarını tamamlayarak geleceğe taşıyoruz. Depremden etkilenen vakıf eserlerini de bu yıl içinde ihya edeceğiz. İhya çalışmalarına katkı veren birçok vakfımız da var. Özellikle Gaziantep Kurtuluş Camii gibi 6 Şubat depremlerinden büyük zarar gören yapıların yeniden kazandırılmasında gösterdikleri üstün gayret ile dayanışma ruhu için ve iyilik yolunda emek veren tüm vakıflarımıza gönülden teşekkür ediyorum.”

ABD’li gazeteci Schreiner’in Çanakkale Günlükleri

“BURASI CEHENNEM ŞEHİRİ”

Çanakkale’deki destansı direnişin en yakın şahitleri arasında yer alan Amerikalı gazeteci George A. Schreiner’in tuttuğu günlükler, o günlerin çarpıcı anekdotlarıyla dolu.

Gazeteci George A. Schreiner, kara ve deniz savaşını yerinde izlemek üzere Çanakkale’ye gelir. Cepheden ajansına haber gönderirken, bir yandan da günlük tutar. Onun notları, savaşın askerî tarafı kadar toplumsal boyutları hakkında da zengin ve çarpıcı ayrıntılar içermektedir.

Amerikalı gazeteci George Abel Schreiner, Birinci Dünya Savaşı’nın başında Amerikan Associated Press Ajansı’nın savaş muhabiri olarak dokuz ay Türkiye’de bulunmuştur. Hem Çanakkale’deki deniz savaşlarını hem de Gelibolu Yarımadası’ndaki kara savaşlarını yerinden, Türk bataryalarından ve siperlerinden izlemiş olması, onu ve yazdıklarını son derece önemli bir kaynak kılmaktadır.

Schreiner, gazeteci kimliği ile İstanbul’da başta Sultan Mehmet Reşat olmak üzere, Sadrazam Prens Said Halim Paşa, Harbiye Nazırı Enver Paşa ve henüz Dâhiliye Nazırı Talat Bey gibi Osmanlı devlet adamları ile mülakatlar yapmıştır. Halide Edip Hanım gibi mütefekkirler ve azınlık cemaati liderleri görüştükleri arasındadır. Cephede erler ve subaylarla teşrik-i mesai etmiş, aynı zamanda Çanakkale ve Gelibolu savunmasında görev alan Liman von Sanders, von Usedom, Mertens gibi Alman komutanların yanı sıra; Cevat Paşa ve Esat Paşa gibi Türk komutanlarla da konuşmalar yapmıştır.

ÇANAKKALE’YE VARİŞ

Schreiner, arkadaşı Swing ile birlikte Çanakkale’ye hava karardığında varır. Karaya çıkmaları hiç de kolay olmaz. Müttefik filosu boğazın girişindedir ve limandaki tüm ışıklar söndürülmüştür. Onları götüren muhrip karaya oturur, karanlıkta gelen mavnaya zorlukla geçerler ve bir römorkör yedeğinde limana girerler. Geceyi geçirebileceği bir yer ararlar. Karargâha gelen Amiral Merten Paşa’nın yardımı ile Fransız ve İngiliz bombalarından kaçabilmek için karanlık olan İstanbul Oteli’ne yerleşirler.

Schreiner, 1 Mart 1915’te Çanakkale’deki ilk gününde, öğleye

doğru uyanır. İlk hissi şaşkınlıktır, henüz bir bombardımanla karşılaşmamıştır. Bunu, havanın kötü olmasına bağlar. Öğleden sonra bazı Alman ve Türk subaylar ile tanışır. Çanakkale'nin topografyası, nüfus yapısı, mimarisi ve genel durumu ile ilgili gözlemlerde bulunur. Boğazın nasıl savunulacağına bakar. Şehrin güneyindeki Çimenlik Kalesi'nde dört geniş çaplı topun eski model olduğunu ama onun yaklaşık 800 metre güneyindeki Hamidiye Tabyası'ndaki silahların daha modern olduğunu, buradaki topların dördünün 35,5, diğer sekizinin ise 25,5 santim çapında olduğunu not eder. Bu hali ile Hamidiye, boğaz savunmasının en önemli unsurudur. Ancak Schreiner'e göre yetersizdir. Direklere gelişigüzel şekilde bağlanmış olan bataryalardaki haberleşme sistemleri, açık hedef konumundadır. Belki de en önemlisi, savaşan tarafların sahip oldukları silahların menzilleri arasındaki büyük farktır. Schreiner; Türklerin, 14 bin 500 metre menzilli silahlarla en azından 18 bin metre menzilli silahlara sahip gemileri nasıl uzak tutabileceğini anlayamaz.

Schreiner ve arkadaşı Swing'in şehirdeki ilk günlerindeki önemli işlerinden biri, savaşı izleyebilecekleri uygun bir gözlem yeri bulmaktır. Subaylar onlara, bataryalarda olmalarının kendileri için bir sakıncası olmadığını söyler. Schreiner ise bunu tehlikeli bulur. Sonuçta gözlem yeri olarak Sultaniye Kalesi'nin tarihi kulesini seçerler. Merten Paşa, buranın hedef olabileceği uyarısında bulunsa da bu seçimi onaylar.

SAVAŞ ŞİDDETLENİYOR

Kısa bir süre sonra itilaf donanması, boğazın girişine doğru harekete geçer. Kumkale, Seddülbahir ve Erenköy yakınlarını tararlar. Öğleden sonra 14.00 civarı başlayan patlamalar, saat 16.30'da itilaf gemilerinin çekilmesiyle sona erer. Akşam ise denizde arama mavnalarını gözlerler. İtilaf donanmasına ait olanlar Çanakkale'ye giriş bulmak, Türk donanmasına ait olanlar onları dışarıda tutmak için su üstündedir. Bazı itilaf mayın tarama gemilerinin körfeze girdikleri anlaşılır. Bunlar, karadan Türk topçu bataryaları

tarafından ateşe tutulur.

2 Mart'ta itilaf savaş gemileri, ilk kez Erenköy Körfezi'ne girer. Dört İngiliz hat gemisi, iki kruvazör ve bir sürü küçük gemi, karadaki Türk topçusunun iyi hedef alamaması için bombardımana başlar. Dardanos ve İtepe'deki bataryalar ve bazı obüs mevzileri hedeftedir. Fakat hava şartları onların lehine değildir. İngiliz gemileri, iki saatlik bir bombardımandan sonra ciddi bir sonuç alamadan çekilir. O günün gecesinde Schreiner ve arkadaşı, gece bombardımanı ile uyanır, hızla gözlem yerine koşarlar. İtilaf filosu, beş hat gemisi ile yeniden Erenköy'e gelip körfezin üstündeki yamaçları vurur. Öğleden sonra gemiler, Kumkale tarafını tarayıp karaya asker çıkarır. Bataryaların enkazında bir miktar piyade konuşlandırılan Türkler, buradaki ilerlemeyi durdurur. Düşman hat gemilerinin ve kruvazörlerinin bazıları, Arıburnu'nda konuşlandırılır. Oradan Kilitbahir bataryaları ateşe tutulur. Dardanos ve Erenköy bataryaları da bombardımandan paylarını alır. Schreiner, bombardımanın ivme kazanmasını, müttefiklerin Kilitbahir'i düşürmeyi kafalarına koydukları şeklinde yorumlar. Schreiner, bombardımanın Çanakkale üzerindeki sonucundan endişelidir. Öte yandan, Türkleri olağanüstü soğukkanlı bulmaktadır. Çarşı vurulduktan sonra bile orada bir paniğin yaşanmadığını yazar.

4-18 MART: ZAFER GÜNLERİ

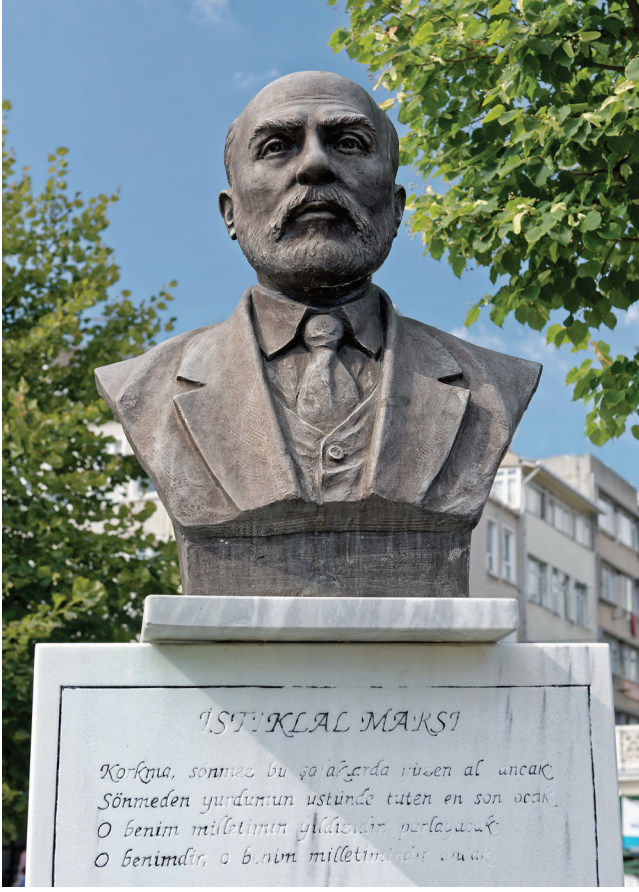
18 Mart, Çanakkale deniz savaşlarının dönüm noktasıdır. O gün savaşın şiddeti ve boyutları o raddededir ki Schreiner ertesi gün, "Hâlâ hayattayım ve o kadar mutluym ki ayaklarım yere basmıyor," diye yazar. Büyük bir gün olacağı, 19 hat savaş gemisi ile 30 kruvazör ve destroyer, torpido botlar, mayın temizleyicilerden müteşekkil filonun heybetinden bellidir. Erenköy Körfezi'ne saat 11'de giriş yapan donanma gemilerinin üzerinde Türk bombaları patlamakta, denizden büyük su kütleleri yükselmektedir. Donanma öğleden sonra saat beşte körfezden çıkarken Bouvet, Irresistible ve Ocean ile iki küçük gemiyi daha kaybetmiştir.

Hat gemilerinden beşi devre dışı kalmış, süper dretnot-kruvazör Queen Elizabeth de Türk obüsleri tarafından etkisiz bırakılmıştır. Schreiner, Türklerin düşman donanmasını vurmasını amansız bir kasırgaya benzetir.

Schreiner, an be an Türklerin zaferine tanık olmaktadır. Etrafta, neredeyse bütünüyle havaya uçan ahşap evlerin kiremitleri üzerine yağmur gibi yağmaya başlar. Bir ağacın dallarının altına sığınmaya çalışan Schreiner'in sırtına bir kiremit parçası isabet eder. Amerikalı gazeteci, o an toprağın parçalara ayrıldığını düşünür. Anadolu kıyısında İtepe'den Çanakkale'ye, Gelibolu kıyısında Soğanlıdere'nin güneyindeki yüksekliklerden Kilitbahir'e kadar her şey ateş altındadır. Türklerin mevzilerini nasıl elde tutabildiklerini açıklamak kolay değildir. Öte yandan itilaf gemilerinin çok az isabet kaydettiğinin, çoğu atışlarının boşa gittiğinin farkındadır. Bu yüzden mesafeyi azaltma yoluna giderler. Bu, aynı zamanda Türk topçusunun menziline girmeleri demektir. Ateş, saatler boyunca karşılıklı devam eder. Saat 14.00 civarıdır. Swing aniden, "Vuruldu, vuruldu!" diye bağırır. Fransız gemilerinden biri daha ağır darbe almıştır. Gece karardıkça silahlar susar. Sonra Türk mevzilerinden büyük bir tezahürat duyulur.

İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan geçerek başkente ulaşma fikri Türk sahil savunma sistemi tarafından engellenince, müttefikler bu savunmayı çökertmek maksadıyla 18 Mart yenilgisinden sonra kısa bir hazırlık devresini müteakip kara savaşlarını başlatırlar. 25 Nisan'da Fransız çıkarması ile başlayan kara savaşlarının ilk devresini Schreiner, günlüklerinde özet olarak anlatır. Çatışmaların yoğunlaştığı bir dönemde, önce temmuzda sonra ağustos ayında iki kez Gelibolu'ya gitme fırsatı bulur ve savaşın bu devresini birinci elden gözlemleri ile günlüklerine yazar. Schreiner'in kara savaşları ile ilgili izlenimlerini kaydettiği günlüğünde yer alan bir benzetme, gerçeği özetler niteliktedir.

Schreiner günlüğüne "hellipoli" yazar; yani "cehennem şehri"...

ÇANAKKALE DESTANI VE İSTİKLAL MARŞI

İstiklal Marşı, 12 Mart 1921 tarihinde TBMM’de yapılan oylama sonucunda millî marşımız olarak kabul edildi. Marşı kaleme alan büyük şairimiz Mehmet Âkif Ersoy, kendisine ödül olarak verilen 500 lirayı Hilal-i Ahmer bünyesinde, kadın ve çocuklara iş öğreten ve cepheye elbise diken Dar’ül Mesai Vakfı’na bağışladı.

Millî Mücadele’yi, Çanakkale’de uyanan ruh kazanmıştır. Bu ruh, benzersiz ifadesini Mehmet Âkif Ersoy’un ölümsüz eseri “Safahat”ta, Çanakkale Savaşları’nın anlatıldığı bölümde bulur. İstiklal Marşı, bu bölümün imikten geçirilmiş hali gibidir. Bu nedenle Çanakkale’yi anlamadan Millî Mücadele’yi, Mehmet Âkif’i anlamadan da İstiklal Marşı’nı anlamak mümkün değildir.

1915 yılının Haziran ayında, aralarında Tevfik Fikret’in de bulunduğu 30 kadar şair, yazar, ressam ve bestekâr, Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi Müdürlüğünden birer davet tezkeresi almış ve bunlardan bir kısmı, 1915 Temmuz’unun ortalarında cepheyi gezdikten sonra gördüklerini kendi sanatlarının diliyle ifade etmişlerdir.

İSTİKLAL MARŞI’NIN MESAJI

O devirdeki edebiyat mahfilleri ile devlet katındaki genel kanaat, İstiklâl Marşı’nı en iyi şekilde, “Hakk’ın

Sesleri” ve “Çanakkale Destanı” gibi eserlere imza atan Mehmet Âkif’in yazabileceği yönündeydi. Ankara Hükûmeti tarafından Dr. Rıza Nur’dan sonra Maarif Vekilliğine getirilen Hamdullah Suphi Tanrıöver, bunu çok iyi biliyordu. Çanakkale’de muharebe alanlarını gezen edipler arasında o da vardı ve bu geziden sonra yazılan şiirlerin seviyesi hakkında açık bir fikre sahipti. Bu nedenle de millî marşımızın Mehmet Âkif tarafından yazılması için ısrar etmişti.

Şair ve yazar Beşir Ayvazoğlu, “Hiç şüphe yoktur ki imparatorluğun çöküşüne ve 500 küsur yıllık vatan topraklarının bir bir elden çıkışına en içten ağlayanlardan biri de Mehmet Âkif’ti” diyor ve ekliyor:

“Anadolu’da başlayan Millî Mücadele’nin ruhunu en iyi ifade eden de oydu. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yıllarında TBMM’de yaptığı coşkulu konuşmalar nedeniyle “millî hatip” olarak tanınan Tanrıöver

gibi edebiyatsever bir vekilin Mehmet Âkif gibi İslâm birliğini savunmuş bir şairden millî marş yazmasını istemesi, kurucu kadronun yüksek kalitesine işaret ettiği gibi nasıl bir Türkiye arzuladığını gösteren son derece anlamlı bir jestti. Yeni Türkiye, hep birlikte inşa edilecekti. İstiklâl Marşı’nın önemli mesajlarından biri de budur.”

KADERİNİ MİLLETİYLE EŞİTLEYEN ŞAİR

“Mehmet Âkif, kendi kaderini milletininkiyle bir tutmuş bir şairdi,” diyen şair ve yazar Celal Fedai ise şöyle devam ediyordu:

“Öyle ki hayatındaki kırılmalarla bu topraklarınki aynıdır. Onun meselesi, milletin varlığının yaşanan zamanda ne olacağıydı. Bu uğurda Berlin’den Hicaz’a kadar gitti. Çanakkale Savaşı’nı derinden hissetti. Millî Mücadele’de de bu durum değişmedi. Duyguları güçlü bir mizaca sahip olmasına karşın son derece akılcı ve gerçekçiydi. Bu

yüzden de meseleleri, olanca açıklığıyla görebiliyordu.

Yaşadığı yıllarda, ülkesi İngiliz işgali altındaydı. Bundan dolayı da o, yeni bir insan modellemek gereğini duydu. Âsım'ı önermesi bundandır. Âkif; poetik, ontolojik ve politik açıdan İslam ile mukayyet bir Türkiye hayali kurdu. Toplumun meselelerine şiirinde yer vermesinin nedenini böylece anlayabiliriz. Son kitabı 'Gölgeler'deki Şiirler' de gösteriyor ki Âkif'in fevkalade derin bir iç dünyası vardı ama Batılı şairler gibi şiir yazmaya vakti yoktu. Bütün bunlardan ötürü Âkif, şiirimizde yeni bir burç oluşturmak durumunda kaldı. Bunun adı 'Türkiye Burcu' olup, Âkif buradan yeni bir Türkiye görmüştür. Onun Türkçesi, bu yanını en iyi görebileceğimiz yerdir. Türkçe, Âkif'in elinde tarihin, yaşanan hayatın ve geleceğin diline dönüşmüştür ve capcanlıdır. Çünkü hayatın içindeki hayatıyeti, Âkif önümüze koyar. Hayatiyet yoksa hayat

kokar, canlılığını yitirir.

O; milletin, insanlığın daraldığı bir çağda, inandığı Peygamber'in izinde öne çıkmıştır. Şuara Suresi'nde zulme uğradığında şiirin fonksiyonuna enfes bir işaret vardır. O, şiiri böyle görüp yönelmiştir. Modernleşme sürecinde sanat da sanatçı kişilik de buharlaşmıştır. Oysa Âkif'in sanatı da kişiliği de nettir."

GÖNÜLLÜ KÖLELİK

Mehmet Âkif Ersoy, Batı'da meydana gelen teknik gelişmeleri de yakından takip eden bir şairdi. O; bilimin, fennin, tekniğin mahiyetini biliyordu. Ona göre iki yönlü işleyen bir süreç vardı. Bunlardan ilki, akılla yürütülen faaliyetlerin Batı'yı ilerletmiş olduğu şeklindeydi. Batı şehirleri, böylelikle tanzim edilmişti. Birçok entelektüel bu görüntüye bakıp, bizim de bu teknik gelişmeleri aldığımız takdirde düzelebileceğimizi düşünüyordu. Fakat bu zenginlik, Batı'da sömürgecilikle

oluşmuştu ve devamı için yeni sömürgelere ihtiyaç duyuluyordu. Âkif, yeni sömürgelerin İslam dünyası olduğunu görüyordu. Tekniğine, toplumsal hayatına, şehirlerine hayran olunan insanlar sizin hayatınıza, topraklarınıza, yer altı ve yer üstü zenginliklerinize göz koymuştu ve sizi kendisine hayran bırakarak gönüllü köle yapabileceğini de biliyordu. Afrika, Amerika ve Uzak Asya bunu tecrübe etmişti. O, Batı'nın bu yüzünü görebiliyordu. Öte yandan İngilizler ve Fransızlar Çanakkale'ye dayandığında bile ülkemizdeki Batı hayranları uyanmamıştı. Hatta İstanbul işgal edildiğinde de uyanmadılar. 'Esir Şehrin İnsanları' adlı romanında Kemal Tahir, bunu çarpıcı bir biçimde anlatmaktadır.

ÇANAKKALE'DEN GAZZE'YE

Âkif, ülkesinin içinden geçtiği zorlu günlerde sadece edebiyatla ilgili değildir. Onun için yurdunun kurtuluşu önceliklidir. Fakat hayatında önemli bir husus daha vardır. Bu nedenle kafasında şu sorular dolaşmaktadır: "Batı'da teknik ilerlemelerin insanlığı götüreceği yer neresidir?", "Yüzü bir afeti devran olarak güzelleştirilen Batı medeniyeti insanları nereye götürecektir?", "Batı sanatı ve felsefesi bu noktaya nasıl gelmiştir?" Ona göre ortada korkunç bir göz boyama vardır. Batı medeniyeti, sanatı ve felsefesi, sanki canlıymış gibi gösterilen bir ölüdür ve Âkif buna, "Tek dişi kalmış canavar," diyerek bu konudaki düşüncesini somutlaştırır. Bu nedenle Mehmet Âkif şiiri ve dünya görüşü, şimdiki zaman ve insanı için hâlâ önemli bir kaynaktır.

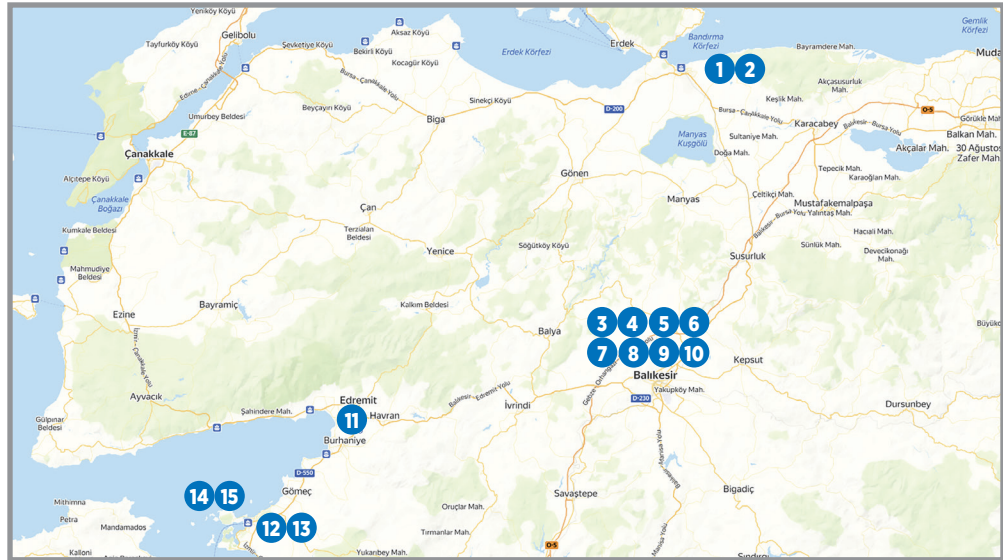
Diğer yandan Türkiye, Millî Mücadele günlerinden bu günlere çok büyük mesafeler kat etti. Bir Türkiye fütürizminden bahsedebilecek seviyeye ulaştık. Lakin Türkiye ilerlerken insanlık da büyük yaralar aldı. Filistin'den Doğu Türkistan'a kadar yaşananlar soykırımlar, katliamlar vicdanları köreltti. İşte "Çanakkale'den Gazze'ye Bağımsızlık Ruhu" fikriyatı, tam da bu noktada önem kazanıyor ve insanlığa yeni bir medeniyet öneriyor. Millî şairimiz Mehmet Âkif Ersoy ise yaşamıyla, sanatıyla, düşünceleriyle bu irfanın iyileştirileceği bir eczayı bize sunuyor. Ne mutlu istifade edebilene...

MİLLÎ MÜCADELE RUHU ROTASI

“Çanakkale” denince akla ilk olarak, tam 110 yıl önce bir mahşer yerine dönüşen topraklar geliyor. Sonra da o topraklarda yatan binlerce şehit ve onların onuruna yapılan şehitlikler, anıtlar, abideler, müzeler... Tarihî savaş alanlarının kalbi konumundaki Gelibolu Yarımadası, aynı zamanda ecdadın Avrupa kıtasında fethettiği ilk yer olarak biliniyor. Görkemli bir tarihin şehit kaniyla yazıldığı bu coğrafyada savaş anıtlarından başlayarak vakıf kültür eserlerine doğru uzanabilirsiniz. İki kıtayı ayıran Boğaz’ın sert akışlı suyunun peşi sıra Tarihî Troas bölgesine doğru ilerlediğinizde kültür hazineleri de birer birer karşınıza çıkmaya başlayacak.

- 1 Gelibolu Bolayır Gazi Süleyman Paşa Türbesi
- 2 Gelibolu Gazi Süleyman Paşa Camii
- 3 Gelibolu Mevlevihanesi
- 4 Gelibolu Namazgâhı
- 5 Gelibolu Sinan Paşa Türbesi
- 6 Conk Bayırı Gazi Mustafa Kemal Zafer Anıtı
- 7 57. Piyade Alayı Şehitliği
- 8 Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi
- 9 Çanakkale 1915 Hilali Ahmer Hastanesi Canlandırma Alanı
- 10 Çanakkale Şehitler Abidesi
- 11 Mareşal Fevzi Çakmak Anıtı
- 12 Namazgah Tabyası Müzesi
- 13 Tarihe Saygı Anıtı ve Parkı
- 14 Çanakkale Merkez Yalı Camii
- 15 Anadolu Hamidiye Tabyaları Çanakkale Savaşları Tarih Müzesi
- 16 Ezine Ulu Camii
- 17 Ayvacık Tuzla Murat Hüdâvendigâr Camii
- 18 Ayvacık Behramkale Murat Hüdâvendigâr Camii
- 19 Mehmet Akif Ersoy Müze Evi
- 20 Biga Çarşısı Camii

KURTULUŞ SAVAŞI'NIN İLK KIVILCIMLARI ROTASI

1 -Bandırma Son Kurşun Anıtı	9 -Şeyh Lütfullah Camisi
2 -Bandırma Haydar Çavuş Camii	10 -Alaca Mescit Camisi
3 -Balıkesir Saat Kulesi	11 -Burhaniye Şahinler Köyü Camii
4 -Balıkesir Asri Mezarlık ve Hava Şehitliği	12 -Ayvalık Çınarlı Camii
5 -Çamlık Tepesi Yıldız Minare	13 -Ayvalık Saatli Camii
6 -Karesi Zağnos Paşa Külliyesi	14 -Alibey Adası Hamidiye Camii
7 -Yıldırım Camii ve Külliyesi	15 -Alibey Adası Aya Nikola Kilisesi
8 -Yıldırım Bayezid Külliyesi İmarethanesi	

Çanakkale Deniz ve Kara Savaşları'nın EN KRİTİK YILI OLAN 1915'İN KRONOLOJİSİ

- 19 Şubat** Müttefik donanmasının boğazın dış tabyalarını bombalamaya başlaması
- 7 Mart** Nusret Mayın Gemisi'nin gecenin karanlığından yararlanarak Çanakkale Boğazı'na mayın bırakması
- 18 Mart** Birleşik Donanma Deniz Harekâtı'nın iptali ve geri çekilmesi
- 12 Mayıs** Türk muavenet torpido botunun İngiliz Goliath zırhlısını torpilleyerek batırması
- 20 Mayıs** Anzakların Arıburnu Cephesi'nde karşı taarruza başlaması
- 9 Ağustos** Birinci Anafartalar Savaşı'nın başlaması
- 21 Ağustos** İkinci Anafartalar Savaşı'nın başlaması
- 3 Kasım** İngiliz Yüksek Savunma Konseyi'nin "Gelibolu tahliye edilmelidir," yönündeki görüşünü İngiliz hükûmetine bildirmesi
- 15 Kasım** Kitchener'in Seddülbahir dışında iki cephedeki kuvvetlerin tahliyesine karar vermesi
- 27 Aralık** Seddülbahir Cephesi kuvvetlerinin tahliyesine karar verilmesi
- 26 Şubat** Seddülbahir ve Kumkale bataryalarının tahribi için yapılan çıkarma
- 11 Mart** General Sir Ian Hamilton'un Akdeniz İtilaf Kuvvetleri Komutanlığı'na atanması
- 25 Nisan** Seddülbahir ve Arıburnu cephelerinde kara harekâtının başlaması
- 13 Mayıs** Winston Churchill ve Amiral Fisher'in istifası
- 6 Ağustos** Anzak Kolordusu'na bağlı ikinci Tümen'in Kocaçimen - Conk Bayırı hattına yönelik taarruzu
- 15 Ağustos** İngiliz 9. Kolordu Komutanı General F. Stopford'un görevden alınması
- 29 Ekim** Almanya ile Osmanlı Devleti arasında Balkanlar üzerinden bir demiryolu hattının işlemeye başlaması
- 6 Kasım** İngiliz Savunma Bakanı Kont Kitchener'in savaşı yerinde incelemek için Gelibolu'ya gelmesi
- 7 Aralık** Müttefiklerin Arıburnu ve Anafartalar cephelerindeki kuvvetlerin tahliyesine karar vermesi
- 29 Aralık** Müttefik kuvvetlerinin tamamının Çanakkale'den çekilmeye başlaması

İŞLETMELERİN FİNANSAL YÖNETİM ÇÖZÜMLERİ TEK UYGULAMADA

Satın almadan stok takibine, sipariŖten teslimata,
satıŖtan ödeme almaya kadar tüm
süreçlerinizde uçtan uca her ihtiyacı
tek uygulama ile paketleyin.

Ücretsiz
Kullanım

1000
Kontör Hediye

DUR YOLCU!

18 Mart 1915'te gerçekleşen Büyük Zafer'in 110. Yılı'nı kutlayan Çanakkale'de, şehitlerin anısına dağlara yazılmış, "Dur Yolcu! Bilmeden gelip bastığın bu toprak, bir devrin battığı yerdir. Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın, bir vatan kalbinin attığı yerdir," seslenişi, bu şehri anlamak için âdeta bir çağrı gibidir. Gerçekten de bu kadim şehir; durulması, görülmesi ve idrak edilmesi gereken bir yerdir. Gelin, bir devrin battığı coğrafyayı birlikte keşfedelim.

MELİH USLU

Bir Destanın Yazıldığı Yer

18 Mart Büyük Çanakkale Zaferi'nin üzerinden tam 110 yıl geçti. Tarihin seyrini değiştiren muharebede yüz binlerce insan hayatını kaybetti. Öyle ki tarihçiler kayıpları, "Gelibolu dev bir kıyma makinesi gibiydi," sözleriyle ifade ediyor. Çanakkale özelinde daha çok kara savaşı konuşulsa da aslında şiddetli çarpışmalar denizde başladı. Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalışan Müttefik güçlerine ait bir donanma, Kuzeybatı Anadolu kıyılarını savunmaya çalışan Türk askerleri tarafından durduruldu. Bu kanlı çarpışmaya dair pek çok kalıntı, günümüzde Gelibolu Yarımadası'nda görülebiliyor.

CHURCHİİL'İN İŞLEMİYEN PLANI

Peki, bu büyük savaş için neden Gelibolu seçildi? Çünkü Çanakkale Boğazı, Karadeniz'den Akdeniz'e açılan tek su yolu. 1915 yılında İngiltere Deniz Kuvvetleri, Osmanlı Devleti'ni yenik düşürmek için cüretkâr bir plan yaptı. Böylece Birinci Dünya Savaşı en hızlı biçimde sona erdirilecekti. Dev bir deniz filosu Osmanlı savunmasını

yararak boğazlardan geçecek, ardından Anzak (Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu'nun baş harflerinden oluşan kısaltma) askerleri kara savaşı ile siperleri teslim alacaktı. Sonra da dönemin başkenti İstanbul'u ele geçirip, Rus ordusunu desteklemek için malzeme ve silah göndereceklerdi. Bu sayede Çarlık Rusya'sı ayakta tutulacak, yaklaşan Bolşevik ihtilali bertaraf edilecekti. Daha da önemlisi Rusların doğudan Almanya'ya saldırması sağlanarak tarihin seyri değiştirilecekti.

İngiliz Devlet Başkanı Winston Churchill, bu planın başarıya ulaşacağına emindi. Sadece iki hafta içerisinde, stratejik öneme sahip İstanbul Boğazı'nın ele geçirilmesi hedefleniyordu.

BOĞAZIN DİBİ MÜTEFİK GEMİLERİYLE DOLU

Ancak bu kestirme yol, hedeflendiği gibi zafere değil, felakete giden yol oldu. Avustralyalı Donanma Tarihçisi David Stevens, Çanakkale Deniz Savaşı ile ilgili olarak şunları söylüyor: "Açıkçası araştırmalarımı derinleştirene dek Gelibolu'da bu kadar çok müttefik gemisinin batırıldığını bilmiyordum. Bölgede yürüttüğümüz kapsamlı araştırmaların sonunda gördük ki denizin dibini batıklarla doluydu. Bu, daha önce hiç duymadığım bir şeydi!"

Bu çarpıcı bilgilerin ışığında, insanlık tarihinin en kanlı savaşlarından birinin izlerini sürmek üzere Gelibolu Yarımadası'na doğru yol alıyoruz. Çanakkale, 8 bin yıllık geçmişe uzanan görkemli bir tarihe sahip. Şehir merkezinin tam karşısında bulunan Kilitbahir Kalesi, Fatih Sultan Mehmet tarafından inşa ettirilmiş. Şehir merkezi tarafında yükselen Çanak Kalesi ise kente adını vermiş.

PİRİ REİS'İN MEMLEKETİ

Denize nazır konumuyla Çanakkale'nin en dinamik yeri olan İskele Meydanı, kenti gezmek için iyi bir başlangıç noktası. İskele Meydanı'nı süsleyen tarihi saat kulesinin hemen arkasındaki sokak, çarşıya uzanıyor. 1897 yılında Vitalis adlı İtalyan bir tüccar tarafından yaptırılan dört katlı zarif saat kulesi, kentin simgesi. Kulenin hemen arkasındaki Fetvahane Sokağı, kentin turistik merkezlerinden. Kitapçılar, lokantalar ve iki katlı kâgir

Çanakkale evlerinin birbiri ardına dizildiği cadde üzerindeki Yalıhan, sanatçıların ve üniversite öğrencilerinin kentteki en önemli buluşma mekânlarından.

Birinci Dünya Savaşı'nda yoğun bir bombardımana tutulan kentin eski dokusunu en iyi koruyabildiği yer de bu çevre. Bir zamanlar balık deposu olarak kullanılan iki - üç katlı taş evler ile cami, han ve hamamların en yenisi bile iki asırlık. Caddenin arkasında bulunan yeşillikler içindeki Osmanlı kalesinin adı, Çimenlik. Günümüzde, Çanakkale Savaşları'nda ilişkin eserlerin sergilendiği Deniz Müzesi'ne ev sahipliği yapan kalenin bahçesindeki ünlü Nusret Mayın Gemisi, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma. Şehir merkezinde biraz gezdikten sonra Gelibolu Tarihi Savaş Alanları Millî Parkı'na doğru yola çıkıyoruz.

İstanbul'a sadece 3 saat mesafede bulunan Gelibolu, balık restoranlarının dizildiği limanı ile küçük bir sahil kasabası görünümüne sahip. Limanın hemen karşısındaki kale burcu, Piri Reis Müzesi olarak düzenlenmiş. Gelibolu doğumlu olan Piri Reis (1495-1545); Amerika, Afrika ve Atlas Okyanusu'nu içine alan dünya haritalarını burada çizmiş. Ünlü denizcinin çizimlerinin, doğruluk açısından günümüz haritalarına çok yakın olduğu kanıtlanmış.

AVRUPA'DA FETHEDİLEN İLK YER

Osmanlıların 1354 yılında, Avrupa'da fethettikleri ilk yer de burası. Türklerin

Avrupa'ya hızla yayılmaya başlamasıyla giderek zenginleşen Gelibolu, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen âlimler, şairler ve din adamlarının yurdu olmuş. 15. yüzyılda ise İstanbul, Bursa ve Edirne'den sonra en önemli Osmanlı kenti kabul edilmiş. Bugün, bölgede bulunan türbe ve ibadethanelerin çoğu o dönemden kalma. Hamzakoy'un yamacındaki 1620 tarihli Mevlevihane, dönemin zarif yapı örneklerinden biri. Simetrik ve dikdörtgen planlı taş yapı, 900 metrekarelik iç alanıyla dünyanın en büyük Mevlevi ibadethanesi olarak tanınıyor.

HER ADIMI HÜZÜNLÜ BİR TARİH YÜKLÜ

Gelibolu'da Millî Parkı'nı gezmenin en pratik yolu, Gelibolu - Eceabat Yolu üzerindeki Akbaş Mevkii'nden başlayıp eski Çanakkale Yolu üzerinden Seddülbahir'e uzanmak. Servi ağaçlarının arasındaki Akbaş Şehitliği, geziye başlamak için ideal bir nokta. Savaşın en yoğun yaşandığı Conkbayırı ile Arıburnu arasındaki ovayı tümüyle görmek için Kocaçimen Tepesi'ne tırmanmak gerekiyor. 305 metre yükseklikteki tepe, İngiliz askerlerinin çıkartma yaptığı Suvla Koyu'nu içine alan panoramik bir manzaraya sahip.

Beş ayrı bloktan oluşan Conkbayırı Yazıtları, Orhun Anıtları'ndan esintiler taşıyor. Gemilerle gelen Anzak birliklerinin ilk kara çıkarmasını yaptığı

Arıburnu sahilinde sessizliği bozan tek şey denizin dalgaları. Çıkarmanın yapıldığı 25 Nisan sabahı, burada yakınlarını yitirmiş Avustralya, İngiliz ve Yeni Zelandalılar için çok önemli bir tarih. Her yıl bu tarihte, binlerce yabancı buradaki Arıburnu sahilini ziyarette geliyor. Yapılan törenlerle Avustralya ve Yeni Zelanda televizyonlarında naklen gösteriliyor. Kabatepe'deki Savaş Müzesi ise yaşanan savaşın şiddetini gözler önüne seriyor. Alçıtepe köyündeki Sargı Yeri Şehitliği'nin dramatik bir öyküsü var. 40 bin yaralı askerin barındığı vadi, bombardımana hedef olunca, bölgede büyük bir katliam yaşanmış. Yarımada'nın ucundaki Hisarlık Burnu'nda yükselen 42 metre yüksekliğindeki Zafer Anıtı ise Çanakkale Savaşları'na bir saygı duruşu niteliğinde.

Çanakkale'ye gelmişken UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan Troya Antik Kenti'ni ve müzesini gezebilir, Anadolu'nun ve Asya kıtasının en batısında yer alan Babakale'yi keşfedebilir, yerel lezzetlerin tadına bakabilirsiniz. Şehrin belleğinde önemli bir yer edinen Aynalı Çarşı ise final durağınız olabilir. Burası, meşhur türküsünden dolayı Çanakkale'ye gelenlerin ziyaret etmek istedikleri mekânların başında geliyor. Yapının günümüze kadar erişebilen orijinal kapısı, kırmızı taştan yapılmış. Kemerli kapının kilit taşı, kabartma çiçek desenleriyle süslenmiş. Kemerin üstünde yer alan kitabe, çarşı hakkında bilgi veren en önemli belge niteliğinde. Osmanlıca, İbranice ve Fransızca olmak üzere üç dilli kitabede günümüz Türkçesiyle şöyle yazıyor "Adaleti ile tanınan Sultan Gazi İkinci Abdülhamid'in lütuf ve sahip çıkmalarıyla kendine bağlı Musevi uyruğundan İlyo Halyo kullarının çabalarıyla yaptırılmış ve gönülde yer tutan çarşıdır; Kasım - Aralık 1889. Çanakkale'ye özgü hediyelik eşya satan dükkânların yer aldığı çarşı, turistlerin ilgisini çeken önemli bir alışveriş merkezi olarak biliniyor.. Kente veda ederken bu cennet vatan uğruna hayatını kaybetmiş bütün şehitlerimize bir Fatiha okumayı, onlara şükranlarınıza yollamayı unutmayınız.

"Dur yolculu!" seslenişindeki derinliği hissedip idrak ederek...

“Rumeli Fatihi”nin Aziz Hatırası Bolayır’da Yaşıyor GAZİ SÜLEYMAN PAŞA CAMİİ

Orhan Gazi’nin oğlu, “Rumeli Fatihi” Gazi Süleyman Paşa’nın Fatih Sultan Mehmet devrinde düzenlenmiş vakfiyesinden ve aynı döneme ait vakıf tahrir defterlerinden Bolayır kasabasında cami, zaviye, imaret, kervansaray ve türbeden oluşan bir külliye yaptırdığı anlaşılmaktadır.

Gelibolu Yarımadası'nın kuzey ucunda, Trakya kıyısında yer alan ve Çanakkale'nin ilçesi olan Bolayır, Rumeli topraklarına katılmak üzere Anadolu'dan gelen askerî birliklerin hareket noktasıydı. Adı geçen belgelerde imaret veya zaviye diye anılan söz konusu yapı topluluğundan günümüze kadar cami ile türbe gelebilmiş, diğer birimler ortadan kalkmıştır.

ÖZGÜN MUKARNASLI KAVSARA

Dikdörtgen bir alanı kaplayan cami, kâgir duvarlı ve kırma çatılıdır. Almaşık duvar örgüsü kaba yontulu kesme taşlar ve değişken tuğla sıralarından oluşur. İçeriden 9,05x10,75 metre boyutlarında olan harim, iki sıra halinde düzenlenmiş pencerelere sahiptir. Her duvarda ikişer adet olan dikdörtgen

biçimindeki alt pencereler kesme taş sövelerle kuşatılmış ve tuğla örgülü sivri hafifletme kemerleriyle taçlandırılmıştır. Kuzey cephesinin ekseninde yer alan basık kemerli giriş, sivri kemerli bir nişin içerisine yerleştirilmiştir. Diğer cephelerde alt pencerelerin üstüne isabet eden ikişer adet sivri kemerli tepe penceresi mevcuttur.

Kare kaideli ve silindirik gövdeli bodur minare, harimin kuzeybatı köşesinde yükselir. Dıştan bir payandayla takviye edilen mihrapta, yalnızca mukarnaslı kavsara özgün kalabilmiştir. Alt kısmında sivri kemerlerin sıralandığı minberin korkuluğu, kabartma geometrik geçmelerle süslüdür. Minberin kaş kemerini taçlandıran palmet biçimli alınlığın alt kesiminde kırık kaş kemerciklerle son bulan bir kartuşun

içinde sülüsle yazılmış kelime-i tevhit, bunun üzerinde palmeti dolduran rumi kabartmalar mevcuttur.

Manzum kitabesinden 1549 yılında tamir edildiği anlaşılan kare planlı (7,80x7,87 metre) türbenin duvarları, Cumhuriyet dönemindeki bir onarımda bir sıra tuğla, bir sıra kesme taştan almaşık örgüyü taklit eden boyalı sıva ile kaplanmıştır. Doğu cephesinde giriş, diğer cephelerde birer adet mermer söveli dikdörtgen pencere vardır. Sekizgen kasağa oturan, içten sekizgen piramit, dıştan kubbe şeklindeki örtü, Osmanlı mimarisinde alışılmamış bir görünüm arz etmekte olup; Selçuklu kümbet tasarımıyla izler taşımaktadır. Süleyman Paşa'nın bir seki üzerinde yer alan kabri 19. yüzyılın ikinci yarısına ait, ampir üslubunda dökme pirinçten parmaklıklarla kuşatılmıştır.

Sandukanın özgün sırmalı kavuğu, önce İstanbul'daki Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne, oradan Topkapı Sarayı Müzesi'ne nakledilmiştir. Süleyman Paşa'nın ayakucunda kendisiyle beraber ölen atının gömülü olduğu rivayet edilir.

RUMELİ'NİN ADIM ADIM FETHİ

Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti'nin ikinci hükümdarı Orhan Gazi'nin büyük oğlu olup, annesi Yarhisar tekfurunun kızı Nilüfer (Holofira) Hatundur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, 1316 olduğunu kabul edenler vardır. Gazi Süleyman Paşa ilk defa Gerede'ye hâkim olup, 1331'de İznik'in, 1337-1338 yıllarında ise İzmit'in alınmasında önemli rol oynamıştır. Kendisine Tarahle Yenicesi, Göynük ve Mudurnu dahil timar olarak verilmiştir. Bu bölge, bazı

kaynaklarda Süleyman Paşa ili olarak adlandırılmaktadır. Bu timarında adaleti ile tanınan Süleyman Paşa'nın halk tarafından sevildiğine dair kayıtlar vardır. Karesi Beyliği'nin alınmasında esas rol oynayan Süleyman Paşa'nın Edincik (Aydincık), Biga ve Lapseki'yi bizzat zaptettiği anlaşılmaktadır. Gelibolu hâkimi Andronikos Asan'ın oğullarından Manuel Asan, İoannes Asan veya Michael Asan ile sıkı dostluk ilişkisi kurmuş ve bunlardan birinin (Melik Bey) Müslüman olmasını sağlamıştır.

Süleyman Paşa, ilk kez 10 bin kişilik bir kuvvetle Rumeli'ye geçmiş, 1349'da 20 bin kişilik bir birlik göndererek isyancı Zelotlar'ın elindeki Selanik'i kurtarmıştır. Bu başarı, Gazi Süleyman Paşa'nın tüm Balkanlarda tanınmasına yol açmıştır. Gelibolu'nun fethi fikri, bu suretle olgunluk kazanmıştır. Osmanlı kuvvetlerine kumanda eden Gazi Süleyman Paşa, bu seferler sırasında Rumeli'yi yakından tanıma fırsatını bulmuştur. Bu ilk Rumeli seferine, Gazi Süleyman Paşa'nın kardeşlerinden Murat, İbrahim ve Halil Beyler de katılmıştır.

Gazi Süleyman Paşa, Çimpe Kalesi'nde bir miktar asker bırakıp Biga'ya döndükten sonra yeni fırsatlar aramaya başlamıştır. Rumeli'ye geçiş olayını Osmanlılar, "Rumeli'ne mürûr" ismiyle anmışlardır. Osmanlıların Rumeli'ye geçişi, Türklere Anadolu'nun kapılarını açan, Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olan Malazgirt Savaşı kadar önemlidir. Çünkü o tarihten itibaren Rumeli de Anadolu kadar Türkleştirilmiştir.

Rumeli'nin fethi olayı, yalnız Türk tarihine yeni bir akış veren bir hadise olmakla kalmadı. Aynı zamanda Avrupa, dolayısıyla dünya tarihine de geniş ölçüde tesir etti. 12 Mart 1354'te meydana gelen şiddetli deprem Gelibolu kale duvarlarını yıkarak Osmanlı fethini kolaylaştırmıştır. Gazi Süleyman Paşa, Gelibolu Kalesi başta olmak üzere Tekirdağ'a kadar Marmara sahillerini fethetmiş, Gelibolu Kalesi'nin surlarını tamir ettirmiş, Anadolu'dan getirdiği Türkleri yeni alınan kalelere yerleştirmiştir. Kısa sürede "Rumeli Fatih"i olarak nam salan Gazi Süleyman Paşa, 1354'ten

itibaren Gelibolu'da yaşamaya başlamıştır.

VAKIF KAYITLARINDAKİ MESCİT

Gazi Süleyman Paşa Camii ve Türbesi ise Bolayır'da Rumeli Fatih'i'nin adını ve hatırasını yaşatmaktadır. Caminin 1880'li yıllardan kalma bir fotoğrafında, türbeye bitişik konumda yer alan çatılı bir birim görülmektedir. Geç dönem özelliklerine sahip üç kemerli, üçgen alınlıklı bir girişi olan bu bölüm, Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından vakıf kayıtlarında sözü edilen ilave mescit diye nitelendirilmiştir. Aynı fotoğrafta camiyle türbenin etrafındaki avluyu kuşatan ve günümüzde mevcut olmayan, parmaklıklı bir çevre duvarı dikkati çekmektedir. Avlu girişinin ok uçlarıyla sonuçlanan demir kanatlarının yanlardan kare kesitli, üstlerinde küreler olan, ampir üslubunda kesme taş dikmelerle kuşatılmış, moloz taş örgülü, alçak bir duvara oturan, kapıyla aynı özelliklere sahip parmaklıkların da dikmelere benzer babalarla takviye edilmiş olduğu görülmektedir. Günümüze ulaşmayan zaviye, imaret ve kervansaray yapılarının konumları ve mimari özellikleri hakkında bilgi yoktur.

"VATAN ŞAİRİ" NİN KABRİ

Bolayır; şiirlerinde millî düşüncüyü öne çıkartan, vatan sevgisini candan bir duyarlılık ve ustalıkla mısralara döken "Vatan Şairi" Namık Kemal'in naaşına da ev sahipliği yapmaktadır. Büyük şairin cenazesi, önce Sakız Adası'nda bir caminin haziresine defnedilmiş, vasiyeti üzerine de buraya nakledilmiştir. Tasarımı ve kabartma süslemeleriyle birinci ulusal mimarlık üslubunu yansıtan kabir, mermerden bir lahit biçimindedir. Palmet dizileriyle sınırlı olan alt kesimin yüzlerine rumilerden müteşekkil, uçları palmetli şemseler konmuştur. Kıvrımlı bir kumaş biçiminde yontulmuş olan üst kesimin ortasında Kâbe ve Ravza-i Mutahhara örtülerini taklit eden, zikzaklı yazı kuşaklarıyla bezeli bir bölüm vardır. Yazı kuşaklarında alternatif olarak sülüs hatlı kelime-i tevhit ve "Allah celle celâluhû" ibaresi yer alır.

Tarihin Seyrini Değiştiren ŞEHRİN 9 VAKIF ŞAHESERİ

1 Çanakkale Merkez Yalı Camii

Alaturka kiremitli, kırma çatılı, moloz taş duvarlı tarihî mabet, Çanakkale şehir merkezinde, Kemal Paşa Mahallesi'ndeki Yalı Caddesi'nde bulunmaktadır. Yan cephelerde üç, güney cephesinde dört dikdörtgen penceresi dikkat çekmektedir. Giriş kapısı yuvarlak kemerli olup, mihrabı dışarı taşkın durumdadır. Caminin batı cephesinin üzerinde, silindirik gövdeli minaresi yer alır. Tevil Ahmet Paşa Camisi de denilen mabet, bulunduğu yer dolayısı ile Yalı Camii ismini almıştır. Caminin ilk yapılışına ait kitabesi yoktur. Mevcut kitabe onarım kitabesidir. Kitabesine göre bir zamanlar burada bulunan cami yanmış, bu nedenle yerine Tevil Ahmet Paşa tarafından bu cami yaptırılmıştır. Fakat maalesef cami tekrar yanmış ve 1884 yılında Miralay Halil Bey tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde olan caminin yan tarafında, Çanakkale'nin önemli şahsiyetlerinin gömülü olduğu bir hazire bulunmaktadır.

2 Gelibolu Bolayır Gazi Süleyman Paşa Türbesi

Bolayır'ın batı kıyısında, Saros Körfezi'ne bakan yamaç üzerinde bulunan türbenin etrafı mezarlık olarak kullanılmıştır. 7,85x7,85 santim ölçülerinde, kare planlı, kesme taş kullanılarak yapılmış olan yapı, tek kubbelidir. Türbenin duvarlarının kalınlığı, 115 santimdir. Kuzey ve güney cepheleri üzerinde mermer söveli birer pencere, batı ve doğu cephelerinde de birer kapı bulunmaktadır. Pencere, bitkisel motifli perforje demir korkulukludur. Saçak altında tuğladan testere dişi şeklinde iki sıra firiz kuşağı dolaşmaktadır. Pandandiflerle geçilen sekizgen kasnak üzerinde içten sivri kemerli dört pencere dikkat çekmektedir. Türbenin mimari özellikleri ve tuğladan yapılan firiz kuşağı, erken Osmanlı dönemi mimari özelliği taşımaktadır. Türbe içinde Süleyman Paşa'ya, lalasına ve atına ait olmak üzere üç mezar yer almaktadır. Türbe; Süleyman Paşa'nın 1359 yılındaki ölümünden sonra, Sultan Birinci Murat tarafından yaptırılmış, 1549'da Kanuni Sultan Süleyman döneminde onartılmıştır. 1880 yılında Sultan İkinci Abdülhamit Han tarafından yaptırılan onarımlarla son halini almıştır. Türbenin dışında, güney bölümde Hasan Kelami Paşa'nın mezarı da bulunmaktadır. Rumeli fatihi Süleyman Paşa'nın Bolayır'da karargâhı vardı. Vefat edince, vasiyeti üzerine Bolayır'a gömülmüştür. Hüseyin Kalemî Paşa'nın, türben bahçesinde, güneybatı bölümünde bulunan mezarı ise mermer sandukalıdır. Seçkin mermer malzeme kullanılarak inşa edilen mezar, zengin süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Saros sahilleri komutanı Hasan Kalemî Paşa, 1829 yılındaki ölümünden sonra buraya defnedilmiştir. Mezarın üzerindeki kitabe, Aydın ve Saruhan Sancaktarı Mutasarrıfı, İzmir Muhafızı Hasan Kalemî Paşa'ya ait olduğu ve 1829 tarihinde yapıldığı yazılıdır.

3 Gelibolu Mevlevihanesi

Yazıcızade Mahallesi'ndeki Mevlevihane Caddesi'nde yer alan tarihî yapı, kırma kiremit çatılı, taş duvarlı, dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Cepheler, kat arası silme ile belirlenerek iki bölüm halinde düzenlenmiştir. İkinci kat pencere araları, yüksek altıklık korint sütunlarıyla; alt kat ise plasterlerle bölünmüştür. Üçgen alınlıklı, kenarları silmeli, dikdörtgen formda iki sıra halinde 44 pencere ile aydınlatılmıştır. Yapının batı cephesinde, ikili sarmal yaparak yukarı çıkan iki merdivenin bulunması, yapıya farklı bir mimari tarz kazandırmaktadır. Kuzey ve güney cephelerinde birer giriş kapısı bulunmaktadır. Güney kapısı üzerinde dört satırlık kitabesi mevcuttur. İç mekân, 15 sütunlu kemerler üzerine, sekiz bağdadî kubbe ile örtülmüştür. Mekanın orta kısmındaki kemerlerin üzeri dokuz metre çapında bir kubbe ile örtülerek sema meydanı oluşturulmuştur. Kubbeler ahşaptan olup, üzeri yazılarla ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Güney cephesinde bir mihrap bulunmaktadır.

Yapı, semahanesinden başka haremde bulunan 60 odası ile Anadolu'nun en büyük ikinci mevlvihanesidir. Yapı, araştırmacılara göre bir zamanlar burada bulunan Ahi Devle Zaviyesi'nin üzerine 17. yüzyılda yapılmıştır. Yapı, eski kaynaklarda Ağazade Dergâhı olarak geçmektedir. Bunun nedeni, mevlvihanenin ilk dedesinin Ağazade Mehmet Dede olmasındandır. Yapının, saray mimarlarından Mustafa Ağa'ya yaptırıldığı bilinmektedir. 1766'daki depremde yıkılınca bir yıl sonra Sultan Üçüncü Mustafa'nın emri ile yeniden onartılmıştır. Yapı topluluğu, 1851 yılında bir kez daha onarımdan geçmiştir. Batı kapısının üzerindeki kitabeye göre ise Sultan İkinci Abdülhamid tarafından 1899-1900 yıllarında yeniden inşa ettirilmiştir. Yapının bugünkü eklektik mimari tarzı da o dönemin özelliğini yansıtmaktadır. 1920'deki Yunan işgali sırasında cephanelik olarak kullanılmış, bu sırada gerek mezar taşlarında gerekse mevlvihane binasında tahribat meydana gelmiştir. 1982 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilen yapı, günümüzde ziyarete açık olup, yılın belli günlerinde sema ibadetine ev sahipliği yapmaktadır.

4 Gelibolu Namazgâhı

Hoca Hamza Mahallesi, Fener Burnu Mevkii'nde bulunmaktadır. Genellikle yöneticilerin cuma ve bayram günlerinde ordularla birlikte toplu olarak ibadet etmesi için yapılmış bir açık hava camisidir. Azepler Namazgâhı olarak da bilinir. 12,50x10 metre ölçülerinde, taş döşeli bir platform üzerine inşa edilmiştir. Dikdörtgen söveli giriş kapısının üzerindeki üçgen alınlıkta, yapıya ait kitabe yer alır. Bu kitabe, palmet ve rumi bezemelerle süslüdür. Namazgâhın güney cephesinde kesme taştan yapılmış yüksek duvar, kible cephesi şeklinde düzenlenmiştir. Bu duvarın iki yanında, iki minber bulunmaktadır. Sağ taraftaki bir kubbe ile örtülüdür. Duvarın orta kısmında, iki yanında duvara bitişik iki sütun bulunan on bir sıra mukarnaslı, mermerden yapılmış mihrap yer alır. Kible cephe duvarı, mihrabın her iki yanında bulunan birer dikdörtgen pencere, mihrap ve minberlerin üst bölümlerine yapılmış üçgen çıkıntılarla hareketlendirilmiştir. Kapı üzerinde bulunan kitabeye göre 1407 yılında Beşoğlu İskender Bey'in emri ile Ladikli Süleyman oğlu Âşık tarafından yaptırılmıştır.

5 Gelibolu Sinan Paşa Türbesi

Hamzakoy'da bulunan yapı, kesme taş kullanılarak inşa edilmiş; sekizgen planlı, yüksek podyumlu, tek kubbeli bir yapıdır. Doğu cephesi üzerinde, yüksek iki sütun üzerine oturan tek kubbeli giriş revakı bulunmaktadır. Revak kemerleri üzerinde sekizgen kasnak ve kubbe yerleştirilmiştir. Bir niş içinde, yay kemerli taç kapı yer alır. Taç kapı kemeri, yeşil ve beyaz renkli kesme taşlardan yapılmıştır. Türbenin kuzey, güney ve batı cepheleri birbirinin aynısıdır. Cephe kenarları silmeli olup, sivri kemerli dikdörtgen niş içine alınmış, alt alta iki dikdörtgen pencere göze çarpar. Pencerelerden altta bulunanı daha büyük tutulmuştur. Pencere silmeleri mermer olup, sivri kemerleri çift renkli yaştan yapılmıştır. Pencere aralarında nişler yapılmıştır. Kasnak altında bulunan iç içe geçmiş silmelerle de hareketli bir geçiş sağlanmıştır. Yapının iç kısmı da pandandiflerle geçilen kubbe ve sekizgen kenarın her yüzey penceresi, Bursa tarzı kemerlere sahiptir. Türbenin ortasında, birbirine oldukça yakın konumda, Sinan Paşa ve eşi Münire Sultan'a ait mermer sandukalar bulunmaktadır. Taş kapı kemerinin üzerinde dört satırlık, 1831 tarihli onarım kitabesi bulunmaktadır. Sinan Paşa, Sultan İkinci Bayezit döneminin Kaptan-ı Derya'sıdır. Sultanın kızı ile evli olmasından dolayı Damat Sinan Paşa olarak da bilinmektedir. Türbeyi de kendisi ve eşi Münire Sultan adına yaptırmıştır. Türbe, 1831 ve 1970'li yıllarda iki onarım geçirmiş, bu süreçte kubbe biraz daha basık hale dönüştürülmüştür. Türbe, kubbe dışında tamamen korunmuş olup, yapıldığı devrin mimari özelliklerini taşımaktadır.

6 Ezine Ulu Camii

Camikebir Mahallesi'ndeki mabet, Abdurrahman Gazi Camii olarak da bilinir. Kiremitli kırma çatılı olup, beden duvarları almalı düzende, moloz taşlardan yapılmıştır. Dikdörtgen planlı, tek minareli cami, dıştan dışa yaklaşık 28x22 metre ebatlarındadır. Caminin doğu cephesi üzerinde, altta dikdörtgen iki pencere, üstte oval kemerli bir, yanlarda da basık kemerli alçı şebekeli saçağa kadar yükselen üç pencere bulunmaktadır. Pencere kemerleri tuğla ve taş ile almalı düzende yapılmıştır. Güney cephesinde altta, dikdörtgen planda iki; üstte, basık kemerli alçı şebekeli iki olmak üzere dört pencere yer almaktadır. Caminin üç cephesi üzerinde testere dişi şeklinde saçak kornisi dolaşır. Caminin beş gözlü son cemaat mahalli, yanlarda duvara, ortada dört sütuna oturmaktadır. Son cemaat yeri sütunları birbirine ahşap hatıllarla bağlanmıştır. Yuvarlak kemerli mermer söveli taç kapı ile hareme girilir. Taç kapının kabaralı, çift kanatlı ahşap kapısı bulunmaktadır. Taç kapının her iki yanında birer dikdörtgen pencere yer alır. Kapının sağındaki merdivenli geçişle minareye çıkılmaktadır. Caminin iç mekânı dört mermer sütunla üç sahane bölünmüştür. Mihrap beş sıra mukarnaslı, profilli silmeleri ile özgün bir yapıdır. Kadınlar mahvili ahşap direkler üzerine oturmakta, her iki köşesinden iki ayrı merdivenle çıkılmaktadır. Kuzeydoğu duvarı üzerine bindirilen minare, külaha kadar taştan yapılmıştır. Cami duvarlarında kullanılan mimari parçaların yanı sıra; içinde ve son cemaat yerindeki sütunlar devşirme olarak yaklaşık 20 kilometre uzakta bulunan Aleksandria Troas harabelerinden getirilmiştir. Hatta cami bahçesinde bulunan üç mermer sütun başlığı, muhtemelen caminin onarımında kullanılması için getirilmiş olmalıdır. 1361 yılında bölgeye hâkim olan Murat Hüdâvendigâr, kısa bir süre sonra bu camiye inşa ettirmiştir. Caminin planı, yapım tekniği, mimari özelliği ile 14. yüzyılın özelliklerini göstermektedir. Caminin giriş kapısının solunda bulunan 12 satırlık onarım kitabesinde, "Hacı Derviş kızı Bahriye Hanım tarafından 1828 yılında onartılmıştır" ifadesi yer almaktadır.

8 Ayvacık Behramkale Murat Hüdâvendigâr Camii

Behramkale köyünün üst kısmındaki kayalık yamaç üzerinde bulunmaktadır. 14. yüzyılda, Sultan Birinci Murat zamanında yapılmıştır. Caminin minaresi yoktur. Üzerinde bulunduğu Assos Antik Kenti'nin taşları kullanılarak inşa edilen cami, kare planlı ve tek kubbelidir. Üç gözlü son cemaat yerinin üzeri, orta bölümü tonoz, yan bölümleri ise kubbe ile örtülüdür. Caminin kubbesinde ve kubbe geçişlerinde tuğla kullanılmıştır. Caminin alçıdan yapılan mihrabı, ince geometrik motiflerle süslüdür. Cami içinde, sıva üzerine alçı ve boya ile yapılmış kazıma (grafito) tekniğinde, balık ve denizci konularının işlendiği duvar resimleri bulunmaktadır. Cami, 1978-1979, 2001, 2004 ve 2008 yıllarında onarım geçirmiştir. Caminin yapım kitabesi yoktur. Fakat mimari özellikleri ve plan tipi ile erken Osmanlı dönemi özellikleri göstermektedir.

9 Ayvacık Tuzla Murat Hüdâvendigâr Camii

Ayvacak'ı fetheden Sultan Murat Hüdâvendigâr, bölgeye önem vermiş; cami, medrese ve hamamdan oluşan bir külliye yaptırarak Tuzla ovasının gelirini bu kurumun yaşaması için vakfetmiştir. Köyün yaklaşık 200 m doğusunda bulunan cami, kare planlı ve tek kubbelidir. Son cemaat yeri, üç gözlüdür. Caminin kubbesi, duvarların içindeki kemerlerin üzerine oturmaktadır. Yan taraflarda yuvarlak kemerli, üzerinde ise öküz gözü pencereler bulunmaktadır. Caminin inşa malzemesi, tuğla ve moloz taş kullanılarak alması düzende yapılmıştır. Caminin kuzeydoğu köşesinde, tek şerefeli minaresi yer alır. Minarenin kaideden sonrası onarım geçirmiş ve değişmiştir. Caminin son cemaat yeri ve iç kısmının tabanlarında devşirme mermer malzemeler kullanılmıştır. Ayrıca kemer geçişlerinde, pencere kapı sövelerinde de devşirme malzemeler göze çarpmaktadır. Son cemaat yerinin üst örtüsü tamamen yıkılmış olduğundan çinko malzeme ile kapatılmıştır. Taban döşemesinin altında, Tuzla'nın doğal sıcak suyu bir kanal içinde dolaştırılarak caminin kış aylarında ısıtılmasını sağlayan bir sistem bulunmaktadır. Devşirme mimari parçaların, tahrip edilmeden süsleme amaçlı olarak camide kullanılması, Osmanlı sosyal yaşamında var olan hoşgörü ortamının mimariye yansımaları şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, erken dönem Osmanlı mimarisinde bir özellik olarak kabul edilir. Cami giriş kapısı üzerindeki dört satırlık mermer kitabede, "Sultan Murat'ın emri ile 1366 yılının Nisan ayında, Emir Hoca Bin Murat Hüdâvendigâr Camii'nin ön cephesinin Süleyman tarafından yapıldığı" yazılıdır. Sultan Murat döneminde yapılan camiler, "Murat Hüdâvendigâr" camileri olarak adlandırılır. Caminin avlusunda bir hazire bulunmaktadır. Hazire içinde yer alan mezarlar, camide ve medresede görev yapan önemli şahıslara aittir.

7 Biga Çarşı Camii

Biga'da hükümet meydanındaki cami, tamamen kesme taştan yapılmış olup, dikdörtgen planlı ve tek kubbelidir. Son cemaat yeri kapalı ise üç kubbelidir. Caminin kuzeybatı köşesinde, ince uzun bir minaresi bulunmaktadır. Caminin hemen önünde, yolun ortasında bir şadırvan dikkat çekmektedir. Şadırvan, toplam 12 ince sütuna sahip olup, çatısı üçgen sivri kemerlidir. Ahşap olan şadırvan, Selçuklu ve Osmanlı mimari özelliklerinden oluşan bir kompozisyon sergilemektedir. Şadırvanın ortasına mermerden yapılmış, dört katlı, fiskiyeli bir sebil yerleştirilmiştir. Sebilin etrafında Osmanlıca övgü yazıları bulunan musluklar göze çarpmaktadır. Eski kayıtlara bakıldığında mevcut caminin yerinde bir zamanlar, Gazi Umur Bey tarafından yaptırılmış bir 15. yüzyıl camisinin var olduğu anlaşılmaktadır. Bu caminin 1904 yılında tamamen yanmasıyla yerine, 1911 yılında bugünkü mabet yapılmıştır. Caminin ve şadırvanın planı, Mimar Tahsin Kalfa tarafından çizilmiştir. İnşası Kayserili Mehmet Sadık Usta, ahşap işçiliği ise Gelibolulu Osman Kandemir Usta tarafından gerçekleştirilmiştir.

15. Yüzyıldan Günümüze Miras ZAĞANOS PAŞA KÜLLİYESİ

Balıkesir’deki bu vakıf kültür eseri, Fatih Sultan Mehmet döneminin veziriazam ve kumandanlarından Zağanos Paşa tarafından 1460-1461 yıllarında inşa ettirilmiştir.

Günümüzde cami, türbe, muvakkithâne ve hamamdan oluşan Zağanos Paşa Külliyesi’nde vaktiyle imaret, bedesten ve çarşı da bulunmaktaydı. Zağanos Paşa’nın oğlu Mehmed Bey’in cami avlusunda yaptırdığı mektep de 1897 depreminde yıkılmıştır. Külliye’nin Şubat 1462 tarihli bir vakfiyesi mevcuttur. 21 Eylül 1577 tarihli bir belgeden külliye’nin bu tarihten önceki bir depremde büyük hasara uğradığı anlaşılmakta, özellikle caminin üst örtüsü ve kâğır desteklerinin, imaret ahırının ve türbenin kubbelerinin zarar gördüğü bilinmektedir.

MERMER HAVUZLU ŞADIRVAN

İstanbul’dan gönderilen Mahmud Ağa isimli mimarın çabalarıyla onarımı gerçekleştirilen külliye, 1897 yılındaki depremde tekrar ağır hasar görmüş ve cami bir dönem kapalı kalmıştır. 1904 yılında dönemin mutasarrıfı Ömer

Ali Bey tarafından yıkık haldeki eski caminin temelleri üzerine bugünkü cami inşa ettirilmiştir, yapının inşasında Rum ve Ermeni ustalar çalışmıştır. Revaklı düzenlemeye sahip, ortasında şadırvanın yer aldığı geniş bir avlusu bulunan, iki payeye oturan altı kubbeli ya da dört payenin taşıdığı dokuz kubbeli planıyla enine gelişen bir yapı olduğu düşünülen ilk camiden günümüze kuzey kapı üzerinde mevcut kitabe ile minber ulaşabilmiştir. Avluda yer alan ve on iki gen mermer bir havuza sahip olan şadırvanın çokgen sütunlarla biçimlenen her yüzünde birer çeşme vardır. Yuvarlak beton kolonlara oturan kubbeli dış yapısı yenidir. Avlunun batı yönünde bodur bir sütun üzerinde güneş saati bulunmaktadır.

Fevkani olarak ele alınan, kareye yakın dikdörtgen planı ile kuzey-güney doğrultusunda uzanan cami,

düzgün kesme taş ve tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Yapının cepheleri, silmeler ve kesme taş dişli pilastırlarla hareketlendirilmiş; çok sayıda yuvarlak kemerli pencere ile iç mekân aydınlatılmıştır. Yuvarlak kemerli, alçı dışlıklı pencereler üç sıra halinde olup altta dört, ortada beşer, üst sırada üçer adet pencere vardır. İkinci ve üçüncü sıra pencereler; içten renkli camlı, alçı revzenlidir. Kuzey cephesinde çift sıralı düzenleme söz konusudur. Camiye doğu, batı ve kuzey yönlerinde revaklı düzenlemeye sahip basık kemerli üç kapı ile geçiş sağlanmaktadır. Mermer sütunlara oturan ahşap tavanlı giriş revaklarından doğu yönündeki, arazinin eğimi sebebiyle basamaklıdır. Bu revakın sütunları, diğerlerinden farklı olarak prizmatik bir kaide üzerinde yükselen, yivli ve İon tarzındadır. Kapı üzerinde, iki yanı ay yıldız motifli inşa kitabesi yer alır.

Harim mekânı; ortada dört kare payeye oturan, iki yönlü yuvarlak kemerlerle dokuz bölüme ayrılmış olup, merkezî kubbeyi taşıyan kemerler daha yüksek tutulmuştur. Geçişin pandantiflerle

sağlandığı kubbe, sekizgen bir kasnağa oturmaktadır. Üst örtü, merkezi kubbenin etrafında dört adet köşe kubbesi, mihrap önü kubbesi ve beşik tonozlu birimler olarak düzenlenmiştir. Yapıda bitkisel kompozisyonlu kalem işi süslemelere yer verilmiştir. Kuzeyde ahşap işçiliğine sahip altı sütunun taşıdığı mahfil yer almakta olup, buraya ayrıca dışarıdan da ulaşılmaktadır. Güney duvarında hafif çıkıntı teşkil eden mermer mihrap sivri kemerli, yarım daire nişlidir. İki yanı yüksek kaideli, korint başlıklı çifte sütunlarla sınırlanan mihrabın süslemesinde barok tarzının etkileri görülür.

Özgün mermer minber ise klasik unsurları barındıran bitkisel kompozisyonlu yoğun süsleme programı ile dikkati çekmektedir. İki yanı birer sütunçe ile sınırlanan sivri kemerli, açıklıklı kapının üzerinde palmet formu bir tepelik vardır. Yan aynalar, ortada kabara şeklinde bir rozetle üçgen ayna etrafında zarif bitkisel motiflerle süslenmiştir. Köşk kısmı dört sütun üzerinde dilimli kemerli olup, sivri bir külâhla sonlanmaktadır. Yapının kuzeybatı köşesine bitişik kesme taştan minarenin yüksek kare kaidesi üzerinde sekizgen petek kısmına oturan silindirik yivli gövde, yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır. İki kaval silmeden sonra oval geçişli şerefe yer alır. Uzun tutulan petek kısmı, üstte oval formu külâhla nihayete erer.

KEMERLİ BAROK PENCERELER

Minare kaidesine bitişik durumda yer alan muvakkithane beşgen planlıdır. Minare kaidesi ve beden duvarına bitişen penceresiz iki cepheden başka, dışa taşkın üç cepheli olarak algılanan yapıda ortada dikdörtgen açıklıklı bir kapı ile iki yanda birer pencere bulunmaktadır. Kapının iki yanında burmalı sütunçeler, kapı üzerindeki lentoda ise kitabe vardır. Pencerelemer kemerli barok tarzında olup, duvarlar da barok silmelerle sonlanmıştır. Caminin güneyindeki Zağanos Paşa Türbesi, sekizgen planlıdır ve üzeri kubbeyle örtülüdür. Kapısı üzerinde görülen rika yazılı kitabe Zağanos Paşa'nın adı geçmektedir. Barok unsurları ile dikkati çeken türbede, köşelerde yivli sütunlar üzerindeki başlıklara oturan yuvarlak kemerlerin oluşturduğu

cephelerde yuvarlak kemerli pencereler açılmıştır. Türbenin kubbesi, ahşap olup içten bağdadi sıvalı, dıştan kurşun kaplıdır. Yapıda Zağanos Paşa'dan başka eşi Sitti Nefise Hatun'un da kabri vardır. Türbenin etrafında aile fertlerinden bazı kişilerin kabirlerinin yer aldığı hazire mevcuttur. Hazirede 10 adet mezar taşı tespit edilmiştir. Sadrazam Galib Paşa da burada gömüldür. Vakfiyede sözü edilen hamamın cami ile birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır. Moloz taş ve tuğla ile inşa edilen yapı çifte hamam olup, daha büyük tutulan erkekler kısmı dışa taşkın taç kapısı ile dikkat çeker. Her iki soyunmalık mekânı, pandantifli kubbe ile örtülüdür. Erkekler bölümünde sol köşede bulunan küçük bir ılıkliktan geçilerek ulaşılan sıcaklık bölümünün ortası kubbeli, üç eyvanlı ve üç köşe hücrelidir. Kadınlar bölümünde soyunmalıkta sol köşede yer alan pahlı bir kapı ile doğrudan sıcaklığa

geçilmektedir. Sıcaklık kubbeli birime açılan tek eyvanlı ve iki hücreli olarak düzenlenmiştir. Erkekler ve kadınlar bölümünde sıcaklık kubbelerine tromplarla geçiş sağlanmıştır.

Külliyeye yapılarından imaretin ahırları 1577 depreminde hasar görmüş ve onarılmış, 1897 depreminde ise yapı yıkıldıktan sonra tekrar inşa edilmemiş, yerine bugünkü Vakıf Hanı yapılmıştır. Hamamla cami arasında bulunduğu tahmin edilen 92 dükkânlı bedesten ve çarşının 1643 yılında Paşa Hamamı'ndan çıkan bir yangında harap olduğu ve tamir edildiği bilinmektedir.

7 Şubat 1923 günü Gazi Mustafa Kemal, Balıkesir ziyareti kapsamında Zağanos Paşa Camii'nde şehitler için okunan mevlitten sonra minbere çıkarak cemaate seslenmiştir. "Balıkesir Hutbesi" diye anılan bu konuşma Atatürk'ün hayatı boyunca yaptığı ilk ve tek cami içi konuşma olması nedeniyle önemlidir.

Tarih ve Kültür Kentinde 10 VAKIF EMANETİ

Yıldırım Camii ve Külliyesi

Yıldırım Mahallesi'nde yer alan cami, Balıkesir'in en eski Osmanlı eseridir. Yapım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak çeşitli kaynaklardan ve vakfiyesinden 1388'de Yıldırım Bayezid tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Oldukça büyük bir avlu içerisinde medrese ve imaret ile birlikte bir külliye durumundadır. 1818'de ve 1897 depreminden sonra onarım görmüştür.

Caminin içi dikdörtgen planlı olup, beşer sütunlu iki diziyle üç nefe ayrılmıştır. Kaidesiz olarak konan bu sütunların başlıkları, devşirme malzemedendir. Altısı Bizans, üçü Osmanlı üslubunda, biri de eski bir kaide biçimindedir. Camide çevredeki yıkıntılardan alınmış devşirme mimari parçalar kullanılmıştır. Duvarları geniş derzli kesme taştandır. Sadece batı duvarında tek sıra tuğla vardır. Dış yüzeylerde yer yer ilk yapının izlerine rastlansa da genel görünümüyle geç dönem özelliklerini taşımaktadır.

Çatısı kiremitle örtülüdür. Yapının kible yüzü, diğer yüzler gibi sade olmakla birlikte, mihrabın iki yanında dikdörtgen pencerelerle bunların altında yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Batı cephesi daha hareketlidir. İki sıra halindeki pencerelerin alt sırada olanları orijinal olup, üst sıradaki yuvarlak kemerliler 19. yüzyıl başlarındaki onarım sırasında yapılmıştır. Caminin kuzey, doğu ve batı duvarlarında birer kapısı vardır. Kuzeyde bulunan, ahşap ve camekânlı son cemaat yeri sonradan eklenmiştir. Dikdörtgen söveli cümle kapısının iki yanındaki stalaktit başlıklı kalın dört köşe payelerin üstünde kesme taştan basık bir sivri kemer yer alır. Kemerin içinde kapı sövelerinin üstünde bulunan alınlıkta bir çerçeve biçiminde yazıt yeri bulunmaktadır.

Caminin batı duvarı ve buradaki girişi, kuzey girişine göre daha gösterişli yapılmıştır. Girişin üstü dört ahşap direğe oturan kiremit kaplı bir sundurma ile örtülmüştür. Bu bölümün ahşap tavanı oldukça süslü olup, ortada ampir bir göbek bulunmaktadır. 1897 depreminden sonra tavan yenilenmiştir. Mihrabın dikdörtgen biçiminde duvarlardan dışarı taşan, kütleli çerçeve bölümü de yenidir. Beş kenarlı mihrap nişinin kavsarası stalaktitlerle yukarı doğru daralmaktadır. Minber ahşaptır. Minaresi kuzeybatı köşesinde yer alır. Kesme taştan ve yenidir. Kare kaide üzerinde yükselen minare, silindirik gövdeli ve yivlidir. Gövde ile kaidenin birleştiği bölümde iki sıra bilezik vardır. Şerefenin altında da aynı biçimde bir bilezik bulunmaktadır.

Caminin avlusundaki şadırvan yenidir. Sekiz kenarlı mermer havuzun her köşesinde yuvarlak gömme sütunlar yer alır. Üzeri beş direğe dayanan bir camekânla örtülüdür. Caminin kuzeydoğu köşesindeki imaret, cami ile birlikte 14. yüzyılın sonunda yapılmıştır. Orijinal durumu ile günümüze kadar gelebilmiştir. Erken Osmanlı döneminde sık görülen zaviye camiler tipinin en basit örneğidir. Moloz taştan yapılmış duvarları, kirpi saçaklarla tamamlanmıştır. Büyük bir niş içinde yer alan yay kemerli cümle kapısı üzerinde mermer bir yazıt bulunmaktadır. Kapıyı zengin bir silme çevrelemektedir. Kenarları düzgün tuğla kemerli, pencere açıklıkları örtülüdür. İçeride, orta mekânın iki yanında, daha alçakta zaviye odaları bulunmaktadır. Orta mekân ahşapla örtülü olup, yan mekânlar tonoz ile örtülmüştür. Bina dıştan kiremit çatı ile kaplıdır. Cami avlusunda bulunan medrese 12 hücreli bir yapı olup, 1897 depreminden sonra yeniden yapılmıştır.

2 Yıldırım Bayezid Külliyesi İmarethanesi

Yıldırım Bayezid Külliyesi İmarethanesi; cami, medrese ve hamamdan oluşan yapılar topluluğunun merkezinde, külliyein kuzeydoğusundaki camiye 200 metre mesafede yer alır. 14. yüzyılda, külliyein diğer elemanları ile birlikte inşa edilmiştir. Üç bölümden oluşan imaretin orta bölümü, ana mekânı oluşturmaktadır. Yanlarda tonoz ile örtülü birer mekân daha vardır. Orta mekân, yan mekânlardan daha yüksek inşa edilmiştir. Yapıya giriş, doğu cepheden sağlanmaktadır. 1908 yılında tamirat görmüştür. İmarethane, ters "T" planda inşa edilmiştir. Mimari açıdan abidevi portalı, sivri kemerleri ve mazgal pencereleri ile şehirdeki Selçuklu mimarisi tarzında inşa edilmiş tek anıtsal yapıdır. Zamanında medrese öğrencilerinin ve dışarıdan gelen misafirlerin, yemesi, içmesi ve barınması gibi önemli bir sosyal görevi üstlenen yapı, bazı onarımlar geçirmişse de orijinal planını günümüze kadar korumuştur.

3 Şeyh Lütfullah Camisi

1429 yılında Hacı Bayram Veli'nin yoldaşlarından Şeyh Lütfullah tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Orijinal konumu ile günümüze gelemeyen cami, 1907'de yenilenmiştir. Dikdörtgen planlı, kesme taş kullanılarak inşa edilmiş bir yapıdır. Son cemaat yerine üç basamaklı bir merdivenle çıkılır. Cephesi, son cemaat yerinin üstüne rastlayan kadınlar mahfilinden ötürü iki katlı bir görünüme sahiptir. İbadet yeri, düz ahşap bir çatı ile örtülü olup mihrap duvarına dört, duvarlara da üçer pencere açılmıştır. Mihrap taştan, minberi ise ahşaptandır. Tek şerefeli kesme taş minaresi, kare bir kaide üzerine silindirik biçimde oturtulmuştur. Caminin avlusunda sekiz köşeli, üzeri saçaklı bir kubbe ile örtülü şadırvanı bulunmaktadır.

4 Alaca Mescit Camisi

Mescidin 15. yüzyılın sonlarında veya 16. yüzyılın başlarında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Mescit, 1904 yılında, dönemin mutasarrıfı Ömer Ali Bey'in gayretleriyle yeniden inşa edilmiştir. Küçük bir avluya sahip olan mescit, enine dikdörtgen bir planlıdır. Harim, kadınlar mahfili, son cemaat revakı ve minareden meydana gelmektedir. Duvarlar tamamen sıvanmış durumdadır. Minare düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Mescit mimari ve sanatsal özelliklerinden ziyade, Kuvâ-yı Millîye'nin ilk kıvılcımının yakıldığı mekân olması ile tanınmaktadır. İzmir'in işgalinin ardından, 18 Mayıs 1919 tarihinde bu mekânda bir araya gelen vatansever Balıkesirliler, silahlı mücadele kararı alarak Kuva-yı Millîye ateşini burada yakmışlardır.

5 Ayvalık Çınarlı Camii

Çınarlı Cami, Ayvalık ilçe merkezinde bulunmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rumlar tarafından kilise olarak yapılmıştır. Özgün ismi Agia Iorgi (Aya Yorgi) Kilisesi'dir. 1923 yılında camiye dönüştürülmüştür. Ayvalık'ta bulunan tarihî yapıların en görkemlisi olarak tanımlanan eser, göz alıcı bir mimariye sahiptir. Mimari planı, Aya Yanni Kilisesi ile uyumlu olup, kubbeli haç planlıdır. Moloz ve kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilen yapının, ikiz pencereler, zarif sütunlar ve sarımsak taşından yapılmış olan dış cephesi oldukça etkileyicidir. Cephe duvarlarının ortasında bulunan merdivenli ön giriş mekânları, antik dönem mimari izlerini yansıtır. İç mimarideki süslemeler ise barok tarzıdır. Camide, kilise döneminden kalma altın varaklı süslemeler hâlâ görülebilmektedir.

6 Ayvalık Saatli Camii

Mübadelenin ardından 1928 yılında camiye dönüştürülmüştür. Mülkiyeti, 1953 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne geçmiştir. Ayvalık'ta yerleşik Rum halkı tarafından 1870 yılında inşa edilmiştir. Camiye çevrildikten sonra Saatli Camii ismini almıştır. 1998-2005 yılları arasında tamirat görmüştür. Yapı, harim, kadınlar mahfili ve minareden oluşmaktadır. Avlu duvarı ile çevrili olan caminin avlusuna kuzeybatıdan giriş sağlanmaktadır. Yapı, düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Dikine dikdörtgen bir plana sahiptir. Üç nefli bazilikal planlı olan yapıda, orta nef yan neflerden daha geniş ve yüksek tutulmuştur.

7 Alibey Adası Hamidiye Camii

1869 yılında Sultan İkinci Abdülhamit Han tarafından yaptırılmıştır. 1896, 1990 ve 2015 yıllarında tamirat görmüştür. Cami harim, kadınlar mahfili, son cemaat revakı ve minareden oluşmaktadır. Dikine dikdörtgen planlı olan cami, geniş bir avluya sahiptir. Caminin kuzeyinde son cemaat revakı bulunmaktadır.

8 Alibey Adası Aya Nikola Kilisesi

Aya Nikola Kilisesi, Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Alibey (Cunda) adasındaki en önemli tarihî yapılardan biridir. "Koruyucu baş melekler Cebrail ve Mikhail"e adanmış olan kilise, bu nedenle Taksıyarhis Kilisesi olarak da bilinir. Tek kubbeli, bazilika tipinde ve dikdörtgen planlı yapı, döneminde yaygın olarak kullanılan neoklasik mimari üslupla inşa edilmiştir. Yapımında yörenin taş ocaklarından çıkarılan sarımsak taşı kullanılmıştır. İç mekânı, dinî figür tasvirleri, bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Günümüzde kilisenin iki çan kulesinden sadece biri ayakta kalmıştır. Kilise binası, 1927-1928 yıllarında minaresiz bir camiye çevrilmiştir. 1944 depreminde hasar görek terk edilen mabet, 1989 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. 2011 yılında müzeye dönüştürülmek üzere Rahmi M. Koç Müzecilik ve Kültür Vakfı'na tahsis edilmiştir. Tarihî bina, gerçekleştirilen restorasyon sonrasında müze olarak ziyarete açılmıştır.

9 Bandırma Haydar Çavuş Camii

19. yüzyılın başında Haydar Çavuş isimli bir hayırsever tarafından yaptırılmış, fakat daha sonra 1873 yılında yanmıştır. Daha sonra Mimar Kemalettin Bey'in planına göre yeniden inşa edilmiştir. Yapı üzerinde herhangi bir kitabe yoktur. Cami, kare planlı ve tek kubbelidir. Avlusunda bir şadırvan bulunan caminin kuzeyinde son cemaat revakı yer almaktadır. Minaresi ise kuzeybatı köşede yükselmektedir.

10 Burhaniye Şahinler Köyü Camii

Balıkesir'e bağlı Burhaniye ilçesinde yer alan caminin kitabesinde yazdığına göre, 1895 yılında Kaymakam Hasan Tahsin Bey'in çabaları ile yaptırılmıştır. Cami, mimari özelliklerinden çok iç mekânındaki kalem işi duvar resimleri ile dikkat çekmektedir. Camideki tasvirler, Anadolu'daki diğer örneklerle benzer şekilde kuru siva üzerine yapılmıştır. Sanatçısı bilinmemekle birlikte, tasvirlerin bazılarında gözlemlenen perspektif, derinlik, ışık ve gölge detayları, Batı resim geleneğini bilen bir sanatçının eseri olduklarını düşündürmektedir. Caminin iç duvarlarını süsleyen bu resimlerde manzara ve tabiat tasvirleri ile beyaz güllerin ve akant yapraklarının ön plana çıkarıldığı bitkisel süslemeler göze çarpmaktadır. Ayrıca hayali bir İstanbul panoramasını yansıtan kent tasviri, bacasından duman tüten bir un değirmeni ve köy mezarlığı betimlemesi gibi öğeler de duvarları süsleyen resimler arasında ilgi çekmektedir.

Vakıf Kaynaklı Eski Eserlerin Yenilenmesi

Vakıf yoluyla meydana getirilen ata yadigârı mimari eserlerimizin restorasyonu ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamakla yükümlü olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, yürütmekte olduğu görev bakımından dünya çapındaki benzer kuruluşlar arasında öne çıkan bir yapı arz etmektedir.

Selçuklular devrinden başlamak üzere çeşitli devirlere ait mimari eserler, insanlığa hizmet yolunda, sanat ve kültür ile beraber yürüyen Türk vakıflarının uygarlık dünyasına armağan ettiği eşsiz sanat eserleridir. Tarihî ve mimari değeri tartışılmayacak nitelikteki bu yapılar arasında cami, mescit, medrese, mektep, darüşşifa, kervansaray, han, kütüphane, imaret, bedesten, arasta, hamam, kaplıca, türbe ve çeşmeleri sayabiliriz. Vakıf kaynaklı eski eserlerin gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde aktarılabilmesi için bakım, onarım ve restorasyon işlerinin belirli ilke ve kriterler içinde yapılması büyük önem arz etmektedir.

1884'TEN 1987'YE YASAL DÜZENLEMELER

Yurdumuzda kültür varlıklarına duyulan ilginin artması, 19. yüzyılın ortalarında kültür ürünlerinin yaygınlaşmasına paralel olarak gelişmiş, birtakım hukuki ve idari tedbirlerle beslenmiştir. İlk kez 1884 yılında Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla taşınmaz eserlerin tahribi, değiştirilmesi ve çevrelerine zarar verici faaliyetlerde bulunulması yasaklanmıştır. Koruma olgusu ise 1906 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesi ile ele alınmıştır.

1917 yılında kurulan Muhafaza-ı Asar-ı Atika encümeninin çalışmaları

sadece İstanbul'u kapsamasına rağmen önemli bir aşama olmuştur. 1931 yılında kurulan Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti'nin çalışmaları ve icra vekilleri kararıyla kurulan komisyon eski eserlerin korunma tedbirlerini ele almış, 3 bin 500 kadar eserin tescili yapılmış ve onarım programları hazırlanmıştır.

Diğer yandan 1925 yılında kaldırılmış olan Vakıflar Örgütü tekrar ele alınmış, mimari ve tarihî değeri olan vakıf eserlerinin korunması ve onarımı, 1935 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne

bırakılmıştır.

1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, konuyla ilgili karar mercilerinden biri olmuştur. 1964 yılında Venedik'te toplanan kongrenin anıtların korunması ve restorasyonu konusundaki görüşlerini belirten Venedik Tüzüğü, 1967 yılında bu kurul tarafından kabul edilerek uygulanmasına karar verilmiştir. Onarım faaliyetlerinin yeni bir anlayışla ele alınması ise 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile

gerçekleşmiştir.

1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile doğal ve tarihî eserleri ile koruma alanları hakkında tespit, müdahale, kullanma, kamulaştırma ve yapılaşma esasları getirilmiş, yurt içinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ile bölge kurulları oluşturulmuştur. Tüm kamu ve kurum kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler için yüksek ve bölge kurullarının kararlarına uyma zorunluluğu getirilmiştir. 1987 yılında kabul edilen 3386 sayılı kanun ile 2863 sayılı kanunun bazı hükümleri değiştirilmiş, kurullarda yeni düzenlemeler yapılmıştır.

MEVCUT DURUMUN SAPTANMASI

Onarım öncesinde eserin mevcut durumunun saptanması amacıyla yapılan çalışmalar arasında, fotoğrafik tespit ve rölöve projelerinin hazırlanması da yer almaktadır. Eseri tam olarak tanımlayacak ve durumunu tam olarak ortaya koyacak plan, kesit, görünüş ve detaylar ile eserin çevreyle olan ilgisini yansıtabilecek vaziyet planının hazırlanması söz konusudur.

Restore edilmesi planlanan bir eser için olmazsa olmaz iki araştırma safhası bulunmaktadır. Yapıda ve arazide yapılan araştırmada, üzerindeki izlerin incelenmesi yoluyla yapının uğramış olduğu tahribat, tamir ve tadilatın saptanması amaçlanır. Yapı üzerinde çok dikkatli bir çalışma gerektiren bu inceleme; yapının geçirmiş olduğu devrelerin, kapsam ve tarihlerin araştırılması, eserin onarım gerektiren bölümlerinin tespiti, onarılabilecek bölümlerin özgün olup olmadığının araştırılması, yapının tüm bölümlerinin konstrüktif özelliğinin, malzemesinin ve işçilik karakterinin belirlenmesi, eksik öğelerin tespit edilmesi ve bunlar hakkında araştırma yapılması (sıva raspası, kazı gibi), eserin statik yönden incelenmesi ve varsa problemlerin tespiti, bu incelemeler için gerekli olan malzeme örneklerinin toplanmasını içermektedir.

Ayrıca bütün bu çalışmalar dışında, restorasyon öncesi eser üzerinde yapılması gereken araştırma şunları

Adıyaman'daki KAP Camii'nde restorasyon.

kapsamalıdır: Eserin bulunduğu yer ve yapıldığı devrin politik, sosyal ve ekonomik karakteristiklerinin belirlenmesi, eserin bünyesini etkileyen olayların kronolojik etüdü, eser hakkında bilgi verebilecek arşiv ve diğer yazılı dokümanların araştırılması (eski neşriyat, gravür, resim, kayıt vb.).

Bu araştırma ve toplanan malzeme örneklerinin laboratuvar analiz sonuçları ile yapının mevcut durumunun analizi, belirli bir zaman ve bölge kapsamında yapılan mukayeseli analiz çalışması sonucunda yapının değerlendirilmesi ve restitüsyon projelerinin hazırlanması amaçlanmaktadır. Çok kapsamlı bir araştırma ve titiz bir inceleme gerektiren bu çalışma, yapının değerlendirilmesi, onarım karakteri ve ilkelerinin belirlenmesini doğrudan etkilemesi nedeniyle restorasyon çalışmasının en önemli aşaması olarak kabul edilebilir.

RESTORASYON KARARLARININ SAPTANMASI

Yapıda uygulanacak restorasyon ilke ve kararlarının tespiti kapsamında;

- a) Mevcut kısımların ihya edilmesi için ilke ve yöntemlerin belirlenmesi,
- b) Mevcut olmayan bölümler için ilke ve yöntemlerin tespiti, malzeme ve tekniğin belirlenmesi;

* Eksik eleman ile ilgili tüm verilerin mevcut olduğu durumlar ile ilgili işlemler,

* Eserin mimari bütünlüğü açısından gerekli olan eksik elemanlarla ilgili uygulamalar,

* Eserin orijinalinde mevcut olmayan, sonradan eklenmiş ve devrinin değerli katkısı haline gelmiş elemanlarla ilgili işler;

* Eserin tarihî ve mimari karakterine hiçbir katkısı olmayan ilave çalışmalar.

c) Eserin özgün yapısında mevcut olmayan, ancak çeşitli nedenlerle eklenmesi zorunlu elemanlarla ilgili ilke ve yöntemlerin belirlenmesi,

d) Eserin statik sorunlarının çözümü için gerekli önlemlerin belirlenmesi,

e) Belirlenen ilke ve yöntemler doğrultusunda restorasyon projesi ve detaylarının hazırlanması gerekmektedir.

Özgün işlevin ortadan kalktığı hallerde eserin korunması ve yaşatılması amacıyla yeni bir işlev verilmesi kaçınılmazdır. Bu çalışma kapsamında;

a) Eserin korunması için yeni bir işlevin gerekip gerekmediğinin belirlenmesi,

b) Eserin bulunduğu mahallin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının incelenmesi ile eser için yeni işlev alternatiflerinin belirlenmesi,

c) Eserin özgün işlevinin ortaya çıkarttığı mimari kompozisyonun alternatiflere uygunluk derecesinin araştırılması ve en uygunun seçimi,

d) Yeni işlevin gerektirdiği değişiklik ve ilaveler için uygulanacak ilke ve yöntemlerin belirlenmesi,

e) Belirlenen ilke ve yöntemlerin ışığında kullanım projesinin çizimi gerekmektedir.

“ Çanakkale, Vakıf Eserleriyle Bezenmiş Bir Şehirdir ”

“Valilik olarak Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile iş birliği içinde, vakıf eserlerinin korunması ve yaşatılması adına çeşitli çalışmalar yürütüyoruz,” diyen Çanakkale Valisi Doç. Dr. Ömer Toraman’a kentteki vakıf medeniyetini ve ihya edilen eserleri sorduk.

Sosyal yardımlaşma vakıflarının önemini, kültürümüz ve yaşam alışkanlıklarımız açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sosyal yardımlaşma vakıfları, tarihimizde büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı’dan günümüze kadar vakıf kültürü, toplumsal dayanışmayı güçlendiren, yardımlaşmayı teşvik eden ve ihtiyaç sahiplerine destek sağlayan önemli bir gelenektir. Sadece ekonomik anlamda değil; aynı zamanda eğitim, sağlık ve kültürel mirasın korunması açısından da büyük bir rol üstlenmektedirler. Çanakkale, tarihî ve manevî mirasıyla özel bir şehir olduğu için vakıfların buradaki varlığı, bizim için ayrı bir önem taşımaktadır.

Valilik olarak Çanakkale’deki vakıf eserlerini korumak ve yaşatmak adına yaptığınız çalışmalar nelerdir?

Çanakkale, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve

vakıf eserleriyle bezenmiş bir şehir. Bu nedenle biz de Valilik olarak Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile iş birliği içinde, vakıf eserlerinin korunması ve yaşatılması adına çeşitli çalışmalar yürütüyoruz. Şu anda devam eden projelerimiz arasında Ezine Ulu (Abdurrahman Gazi) Camii, Gelibolu Bolayır Gazi Süleyman Paşa Türbesi ve Namık Kemal Mezarı, Biga Karabiga Ulu Camii ve Ayvacık Tuzla Köyü Murat Hüdavendigâr Camii’nin restorasyonu yer alıyor. Ayrıca 2025 yılı içerisinde Ahmedi Bican Türbesi’nin restorasyonunu başlatmayı planlıyoruz. Bu çalışmalarla tarihî ve kültürel mirasımızı gelecek nesillere en iyi şekilde aktarmayı hedefliyoruz.

Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Çanakkale’deki çalışmaları hakkında ne söylemek istersiniz?

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü aracılığıyla

Çanakkale’de çok değerli projeler yürütüyor. Özellikle 2022 yılında tamamlanan Kösedere Köyü Camii, İlyasköy Camii ve Bakacak Köyü Camii restorasyon projeleri, bu alandaki önemli çalışmalara örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmalar, sadece binaları onarmaktan ibaret değil; aynı zamanda, vakıf eserlerinin tarihî kimliklerini koruyarak aslına uygun bir şekilde restore edilmesini de kapsamaktadır.

Çanakkale’deki vakıf eserlerini koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda vatandaşın bakış açısını değerlendirir misiniz?

Çanakkale halkı, tarihî mirasına sahip çıkma konusunda oldukça bilinçli ve duyarlı. Vatandaşlarımız, vakıf eserlerinin korunması ve yaşatılması konusunda bizlere büyük destek oluyor. Çanakkale, tarihî mirasıyla öne çıkan bir şehir ve burada yaşayan

Çarşı Camii, Biga.

herkes, bu mirasın farkında. Ancak daha fazla farkındalık yaratmak ve toplum bilincini artırmak adına çeşitli bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yürütüyoruz. Vatandaşlarımızın desteğiyle vakıf eserlerini koruyarak, bu kıymetli mirası geleceğe taşıyacağımıza inanıyorum.

Çanakkale’de sizi en çok etkileyen vakıf eser ya da eserleri hangileridir? Neden?

Çanakkale, her köşesi tarihe iç içe olan bir şehir ve birçok kıymetli vakıf eserine ev sahipliği yapıyor. Gelibolu Bolayır Gazi Süleyman Paşa Türbesi ve Namık Kemal Mezarı, sadece Çanakkale için değil; tüm Türkiye için büyük bir tarihî ve manevi anlam taşıyor. Süleyman Paşa, Osmanlı’nın Rumeli’ye geçişinde büyük rol oynayan, önemli bir devlet adamıdır. Yine Namık Kemal de fikirleriyle milletimize yön veren büyük bir şair ve düşünürdür. Bu eserlerin korunması ve

gelecek nesillere aktarılması, tarihimize duyduğumuz saygının bir göstergesidir.

Çanakkale, festival ve kültürel etkinlikleriyle de adından söz ettiriyor. Şehrin turizm vizyonunu zenginleştiren bu organizasyonlar hakkında neler söylemek istersiniz

Çanakkale, sadece tarihiyle değil; aynı zamanda kültürel etkinlikleriyle de dikkat çeken bir şehir. Troya Kültür Yolu Festivali gibi organizasyonlar, şehrimizin turizm potansiyelini artırıyor ve Çanakkale’yi kültür ve sanatın da merkezi haline getiriyor. Vakıf eserlerinin korunması ve bu festivallerle entegre edilmesi hem tarihimizin tanıtılması hem de turizm ekonomisinin güçlenmesi açısından büyük önem taşıyor. Çanakkale, tarihiyle, doğal güzellikleriyle ve kültürel etkinlikleriyle Türkiye’nin gözbebeği bir şehirdir. Biz de bu mirası korumak, geliştirmek ve dünya çapında tanıtmak için çalışmalarımıza kararlılıkla devam edeceğiz.

Hayır İşlerine Adanmış Bir Ömür HATİCE TURHAN VALİDE SULTAN

İslamî ilkelerle güçlendirilen vakıf anlayışını adeta bir ibadet gibi hayatına uyarlayan Sultan Dördüncü Mehmed'in annesi Hatice Turhan Sultan, ömrünü, topluma yararlı olacak eserleri yaptırmaya adanmış çok özel bir insan olarak tarihe geçti.

Kilitbahir Kalesi.

Hatice Turhan Valide Sultan.

Bir vakıf medeniyeti olan Osmanlı İmparatorluğu'nda, vakıf eserlerin inşası ile hayatini sürdürme şartlarını sağlayan en önemli isimler arasında padişah anneleri çok ayrı bir öneme sahip bulunmaktaydı. Haseki Sultanlar arasında yer alan Sultan dördüncü Mehmed'in annesi Hatice Turhan Sultan da Osmanlı'daki vakıf eserler birikimine önemli katkılar yapmış bir isimdi.

Hatice Turhan Sultan, kendisini hayır işlerine öylesine adanmıştı ki Osmanlı coğrafyasının çok fazla yerinde onun adına yapılan eserler yer almaktaydı. Bu vakıf eserlerin pek çoğu halen de varlığını ve hizmetlerini sürdürmekte. Her fırsatta "Malınızla cihat ediniz!" düşüncesiyle hareket eden Hatice Turhan Sultan'ın geride bıraktığı eserler arasındaki en önemlilerinden birisi de Çanakkale Boğazı'nın iki yakasına yaptırdığı iki kale olmuştu. Hayırsever Hatice Turhan Sultan, bu kalelerle bölgede insanların huzur ve güven içinde yaşamalarını amaçlamıştı.

KIRIM'DAN SARAY'A UZANAN BİR HAYAT

Tarihî kayıtlarda Sultan'ın; 1627'de doğduğu ve 12 yaşında Kırım Tatarlarına esir düşerek Kör Süleyman Paşa tarafından Kösem Sultan'ın yanına verildiği ifade

edilir. Hatice Turhan ismini Kösem Sultan'ın koyduğu ileri sürülmüşse de kaynaklarda adı Turhan Hatice; yeni araştırmalarda ise Hatice Turhan şeklinde geçmektedir.

Harem'de yetişen ve Sultan İbrahim'e sunulan ilk cariyeye olan Turhan Sultan, 15 yaşlarında, 2 Ocak 1642 tarihinde Sultan Dördüncü Mehmed'i dünyaya getirince "Haseki Sultan" unvanını aldı. Şehzadenin doğumu, Osmanlı ailesinin neslinin kesilmesi tehlikesini ortadan kaldırdığı için büyük coşkuyla kutlandı. Şehzade Mehmed'in Saray'daki eğitimiyle özel olarak Birinci Ahmed'in kızı Âtike Sultan görevlendirildi.

MERHAMETLİ VE HAYIRSEVER

Hatice Turhan Sultan'ın Haseki Sultanlık dönemi parlak geçmedi. Oğlu Dördüncü Mehmed'in tahta çıkışıyla (8 Ağustos 1648) valide sultan oldu ve bu unvanı ölümüne kadar 35 yıl taşıdı. Osmanlı Devleti'nin oldukça sıkıntılı bir dönemde başlayan Valide Sultanlığının ilk sekiz yılı, içeride ve dışarıda büyük çalkantılarla geçti. Bu dönemin ilk üç yılında, Dördüncü Murad ve Sultan İbrahim'in anneleri sıfatıyla 25 yıldan beri Valide Sultan olan Kösem Sultan'ın nüfuzu karşısında geri planda kaldı. Bu yıllarda Harem Dairesi amirliği de Kösem Sultan'ın elindeydi.

1657 sonbaharından itibaren Dördüncü Mehmed'in seferler dolayısıyla Edirne'de uzun süreli ikameti sırasında Turhan Sultan da onun yanında bulundu. Hatice Turhan Sultan, Köprülü Mehmed Paşa'nın veziriazamlığından sonra giderek devlet işlerinden uzaklaştı. 1656 yılından

itibaren vefatına kadar 27 yıl nispeten sakin geçti. Tarihçiler, Turhan Sultan'dan Köprülü Mehmet Paşa'yı veziriazamlığa getirmesindeki rolü dolayısıyla övgü ile söz etmektedir. 5 Temmuz 1683 tarihinde Edirne'de vefat etti. Cenazesi ertesi günü Kethüda Hüseyin Ağa kontrolünde İstanbul'a gönderildi. Eminönü'nde kendi yaptırdığı Yeni Camii yanındaki türbeye defnedildi. Hatice Turhan Sultan, merhamet ve hayırseverliği ile tanındı. Bunun yanı sıra devrin tarihçileri dindarlığı, cömertliği, hayırseverliği ve hırslı olmayışı gibi özelliklerinden de övgüyle söz etmiştir.

KİTAPLARI ÖNEMSEDİ

Hatice Turhan Sultan, kendisini hayır işlerine öylesine adamıştı ki Osmanlı coğrafyasının pek çok yerinde eser bıraktı. Bilinen ilk hayır eserini, 1653 yılında Beşiktaş'ta yaptırdı. Bu bir çeşmeydi, fakat ne yazık ki günümüze ulaşmadı. Venedikliler ile savaş sırasında (1645-1669) duyulan ihtiyaç sonucu Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'un fethinden sonra inşa ettirdiği iki kalenin (Rumeli tarafında Kilitbahir, Anadolu tarafında Kal'a-i Sultanıyye), güneyinde birer kale (Rumeli tarafında Seddülbahir, Anadolu tarafında Sultâniye - Kumkale) yaptırdı.

Her birinde birer cami, sıbyan mektebi, hamam ile ev, dükkân ve çarşılar inşa ettirdi. Kalelerin inşaatını ziyaret eden Padişah Dördüncü Mehmed'e de eşlik etti. İnşasını Üçüncü Murad'ın zevcesi ve Üçüncü Mehmed'in annesi Safiye Sultan'ın başlattığı, Eminönü'ndeki Yeni

Camii, Hatice Turhan Sultan tarafından tamamlandı. Denize yakınlığı sebebiyle zor ilerleyen bu inşaatı bitirmek ona nasip oldu. Yeni Camii (Valide Sultan Camii, Yeni Valide Camii) Külliyesi; cami, hünkâr kasrı, dârülkurrâ, sıbyan mektebi, sebil, çeşme ve türbe ile Mısır Çarşısı'ndan oluşuyor.

Hatice Turhan Sultan, camiye kitap vakfetme geleneğine uyarak hem Çanakkale Boğazı kıyısında yaptırdığı kaleler içindeki camilere hem de Yeni Camii'ye kitaplar vakfetti. Ayrıca Kandıye Kalesi'nin alınmasının (1669) ardından kale içerisindeki binaların tamiri, Hatice Turhan Sultan adına yapıldı. Saint Salvador Manastırı, onun adına camiye çevrildi. Kardeşi Yusuf Ağa adına Rumelikavağı'nda Yusuf Ağa Camii; İstefe'de bir han, Resmo'da bir cami ve mektep inşa ettirdi.

17. YÜZYILDAN BUGÜNE

Hatice Turhan Valide Sultan'ın adını taşıyan vakıf ise 1666 yılında kuruldu. Asırları aşan hayır kurumu, pek çok kaynakta kale, sığınak ve hayrat yaptıran vakıf olarak tanındı. Sadakaların en üstünü, iyiliklerin en mükemmeli, hayırların en iyisi aylar ve yılların tekerrür etmesiyle sona ermeyen, gece ve gündüzlerin geçmesiyle faydaları tükenmeyen, dünya durdukça devam edip kıyamet gününe kadar fayda ve kaynakları sürekli olan işin, hayrat binalarını yapmak olduğunu idrak eden Valide Sultan, uygun yerlere yüksek ve sağlam hayrat binalarını yapmaya yöneldi.

"Malınızla cihat ediniz!" ilahi buyruğuna uyarak dünya ve ahirette hesapsız sevaba ermek için, eşkiyaların ve kâfirlerin hacca ve Mısır tarafına gidenlerin insanların yolunu kestiği, malını yağmaladığı, denize bırakarak katlettiği Çanakkale Boğazı'nın iki yakasına iki kale yaptırdı. Bu iki kaleden birine Kumkale, diğerine de Seddü'l-Bahr (DenizSeddi) adı verildi. Kalelerden her birisinin içerisine de birer cami, mektep, hamam ile muhafızlarla kale kumandanları için birçok ev, sığınak, dükkân, çarşı ve yaşam alanı yaptırdı. Böylece Çanakkale Boğazı'nda Müslümanların, tüccarların ve bütün insanların can güvenliği sağlandı; her türlü şiddet, gasp ve saldırıdan korunmaları, huzur ve güven içinde yaşamaları temin edildi.

Seddülbahir Kalesi.

Vakıf Kültür Eser Seddülbahir Kalesi'ne Tam Not MİRAS PROJESİ ÖDÜLÜ

Çanakkale Seddülbahir Kalesi, 2023 yılında tamamlanan restorasyonu ile dünyanın en prestijli tasarım yayınlarından biri olan Dezeen dergisinin uluslararası yarışmasında derece aldı.

Osmanlı padişahlarından Sultan Dördüncü Mehmed'in annesi Valide Hatice Turhan Sultan'ın vakıf eseri olan Seddülbahir Kalesi, asırlar ötesinden gelen özgün tasarımıyla sahanın otoritelerince ödüllendirildi. Kale, uluslararası camianın en prestijli tasarım yayınlarından Dezeen dergisinin düzenlediği yarışmada "Miras Projesi" dalında ödüle layık görüldü.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığından yapılan açıklamaya göre, İngiltere'nin başkenti Londra merkezli tasarım kültürü dergisi Dezeen'in geleneksel yarışmasının sonuçları açıklandı. Dezeen Ödülleri'ne, mimarlık

ve tasarım dünyasının önde gelen 90 isminden oluşan jüri karar verdi. Dezeen, aylık üç milyondan fazla okuyucusu ve yedi milyondan fazla sosyal medya takipçisiyle dünyanın en etkili mimarlık, iç mekân ve tasarım dergisi ve tasarım yarışmaları organizasyon otoritesi olarak tanınıyor.

Mimarlık ve tasarım konusunda en iyilerin ödüllendirildiği değerlendirmede, Seddülbahir Kalesi'nde yapılan çalışma, "Miras Projesi" dalında Avustralya, Çin, Malezya, Belçika, İngiltere ve İskoçya'dan katılan 15 projeyi geride bırakarak birinci seçildi. Dünyanın en iyi mimari, iç mekân, tasarım ve sürdürülebilirlik projelerini ve en seçkin mimarlık stüdyolarını, bireysel

mimarları ve tasarımcıları belirleyen Dezeen Ödülleri'nde, 15'i mimarlık, 9'u iç mekân, 11'i tasarım ve 6'sı sürdürülebilirlik başlıkları altında olmak üzere 41 proje kategorisinde 82 ülkeden 231 proje yarıştı.

DÖRT ASIRDIR ÇANAKKALE BOĞAZI'NI KORUYOR

Seddülbahir Kalesi, Çanakkale Boğazı'nın girişini savunmak amacıyla Anadolu yakasındaki Kumkale ile boğazın her iki yakasına karşılıklı olacak şekilde Tarihî Gelibolu Yarımadası'nın girişine 1658 yılında inşa edildi. Müttefikler tarafından 3 Kasım 1914'te kalenin bombalanması üzerine Türk ordusu, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde ilk şehitlerini burada verdi.

Çanakkale Muharebeleri'nde ağır hasar gören kale, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığınca 2015'te başlatılan restorasyon uygulama projesinin Cumhuriyet'in 100. yılında 18 Mart 2023'te tamamlanmasıyla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yeniden ziyarete açıldı.

"Türkiye Mimarlık Yıllığı 2023" seçkisinde yer alan Seddülbahir Kalesi restorasyonu, Uluslararası Domus Koruma ve Restorasyon Ödülleri ile Architizer A+ Ödülleri'nde finalist oldu. TMMOB Mimarlar Odası 19. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri'nde Yapı-Koruma ile TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Kategori Proje Ödülleri'ne layık görülen çalışmaya, Singapur'da düzenlenen Dünya Mimarlık Festivali'nde "Tamamlanan Kültür Yapıları" kategorisinde jüri özel takdir ödülü verildi. Seddülbahir Kalesi restorasyon uygulaması, Aga Khan, Europa Nostra ve ICOM ödülleri için de yarışacak.

Vakıflar Bölge Müdürlüğünce İhya Edilen 637 YILLIK OSMANLI ÇEŞMESİ

Altı asrı aşkın bir geçmişi olan Balıkesir Karesi Yıldırım Camii çeşmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü "Geçmişten Günümüze Emanetin Yaşatılması Projesi" kapsamında restore edildi.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 81 ilde başlatılan "Geçmişten Günümüze Emanetin Yaşatılması Projesi" meyvelerini veriyor. Projenin ilk çalışması olarak, Balıkesir Karesi'deki Yıldırım Camii'nin 636 yıllık çeşmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü ekiplerince arızalarının giderilmesinin ardından aslına uygun olarak restore edildi. Yıldırım Camii Çeşmesi, yeniden halkın kullanımına açıldı.

Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürü Mikail Akıllı yaptığı açıklamada, deforme olan çeşmenin önce taş temizliğini yaptıklarını, derzleri sökerek aslına uygun şekilde yenilediklerini söyledi. Tarihî çeşme yapısına alaturka kiremitler döşediklerini, ahşap bölümünün bakımını da aslına uygun yaptıklarını, musluğu değiştirip su içme tasları koyduklarını belirten Akıllı, şöyle konuştu: "Burası trafiğe kapalı bir yol. Bu çeşme gün içinde bölgedeki esnafımızın da çokça istifade ettiği bir çeşmeydi. Hamdolsun, bu çeşmeyi ihya ederek insanlarımıza yeniden kazandırdık. Çeşmeyi kullanan tüm vatandaşlarımız bize çok teşekkür ediyorlar. Hatta bazı kendi bildikleri

çeşmeler noktasında bizden destek istiyorlar, inşallah onun için de bir çalışma başlatacağız."

Çevre esnafından Sudenaz Kılıç ise çeşmeyi sık sık kullandıklarını dile getirdi. Restorasyonu çok

beğendiklerini ifade eden Kılıç, "Vakıflar Bölge Müdürlüğümüze çok teşekkür ediyoruz. Çeşmenin eskiden su tesisatında bir sıkıntı vardı. Sürekli arızalanıyordu, şimdi o da giderildi. Bu durum hepimiz için çok iyi oldu," dedi.

Balıkesir’de Doğa Mirası Zeytinliklere VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KORUMASI

Vakıflar Genel Müdürlüğü, gelişmiş teknolojilere sahip dronlar aracılığıyla havadan ve çeşitli ölçüm teknikleri ile yerden kontrollerle eccat emaneti zeytin ağaçlarının sayımını gerçekleştirip koruma sağlıyor.

Vakıf emaneti zeytinlikler, son teknoloji sistemlerle korunuyor. Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü uhdesinde 1750 ayrı parselde bulunan yaklaşık 180 bin zeytin ağacının sayısı ve parsel sınırları içerisindeki coğrafi konumlarının belirlenmesi için son teknoloji fotogrametrik görüntüleme ve LİDAR (Light Detection and Ranging) lazer tarama sistemlerine sahip dronlar kullanılıyor. Zeytinliklerin sayımı için GNSS ve GPS teknolojisi ile yersel ölçüm tekniklerinden yararlanılırken, yersel ölçümün zor ve ağaç yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde ise LİDAR teknolojisiyle üç boyutlu nokta bulutu verisi üretilerek, daha hızlı ve doğru şekilde zeytin ağaçlarının tespiti sağlanıyor.

SON SİSTEM TEKNOLOJİ KULLANILIYOR

Vakıflar Genel Müdürlüğü, eccat emaneti zeytinliklerin bulunduğu sahaların korunması için kapsamlı çalışmalar yürütüyor. Bu çerçevede, zeytin ağacı sayıları güncellenirken, her zeytin ağacının coğrafi koordinatları belirlenip, veri tabanında saklanıyor. Eldeki veriler ışığında da periyodik saha kontrolleri sürdürülüyor.

Vakıflar Genel Müdürü Sinan Aksu, mevcut zeytinlik alanlarının sayımı ve zeytin ağaçlarının durum tespitlerinin tamamlandığını bildirdi. Zeytin ağaçlarının yaşatılması ve ürün alınmasına ilişkin çalışmaların kesintisiz sürdüğünü belirten Sinan Aksu, şunları söyledi:

“Son olarak, alımını tamamladığımız Balıkesir Havran ilçesinde 55 bin dönümlük arazi üzerinde bulunan 434 zeytin, 137 incir ağacı ile zeytinliklerimizin sayısını artırdık. Her dinin kutsal meyvesi sayılan zeytin, kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’de altı ayette ve çok sayıda hadiste de geçiyor. İnsanlık için şifa deposu olan zeytin mahsülünü yaşatmak çok önemli. Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü’ümüzce zeytinlikler ile incir ağaçlarını koruma ve üzerine düşen sorumlulukları özenle yerine getirmenin yanı sıra buraları genişletmeye de devam edeceğiz.”

Gazi Köylerde Şifa Çiçekleri Projesi

*Geçmişin şifalı kaynağı,
modern tıbbın da olmazsa
olmazı aromatik bitkiler,
Gelibolu Tarihî Alanı'nda
yeniden hayat buluyor.
Vakıflar Genel Müdürlüğü
teknik uzmanları tarafından
"Gazi Köyler"de düzenlenen
ve ilk hasadını yapan
Şifa Çiçekleri Bahçesi,
ziyaretçilerini bekliyor.*

Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığınca, "Gazi Köylerde Şifa Çiçekleri Açıyor Projesi" kapsamında hazırlanan şifa bahçesinde ilk hasat yapıldı.

Tarihî Alan Başkanlığı, Alan Yönetimi ve Tanıtım Grup Başkanlığı tarafından hazırlanarak Güney Marmara Kalkınma Ajansına (GMKA) sunulan "Gazi Köylerde Şifa Çiçekleri Açıyor Projesi" kapsamında yerel yönetimler, Balıkesir Çiftçi Eğitim ve Tıbbi Aromatik Bitki Yetiştiriciliği Merkezi (BAÇEM) ile

ortaklaşa yürütülen şifa bahçesinde bitki teminleri yapıldı. Uygulama projelerinin hazırlanma süreci ve uygulama işinin takibi Vakıflar Genel Müdürlüğü Restorasyon ve Yapım İşleri Grup Başkanlığında görev alan uzman inşaat mühendisi ve mimarlar tarafından yürütüldü.

Kapsamlı bir çalışma sonunda projesi hazırlanarak onaylanan çalışmada, uygulama alanı olarak en çok ziyaretçi alan Alçıtepe köyü seçildi. Yaklaşık 20 dönümlük alanda zemin çalışmalarının tamamlanmasının ardından alan 20 adaya bölündü. Her bir adanın içine lavantadan itıra, limonlu naneden tıbbi adaçayına, aynısefadan ekinazyaya kadar çok sayıda bitkinin dikim ve ekimi gerçekleştirildi.

Tarihî Alan Başkanı İsmail Kaşdemir yaptığı açıklamada, Gelibolu Yarımadası'nın hazırlanan proje ile adeta bir şifa bahçesine döndüğünü söyledi. Kaşdemir, "Bahçemizde ilk ürünlerimiz kendini göstermeye başladı. Bölge halkımızla beraber Çanakkale Tarihî Alan Başkanlığı personelimizle beraber ilk hasadımızı yaptık. Tarihî Alan Başkanlığı olarak vatandaşlarımızla birlikte burada katma değeri yüksek ürünler oluşturmak ve pazarlaması daha kolay yapılabilen şifalı bitkiler adı altında tıbbi aromatik bitkileri yetiştirmek istiyoruz. Onlarca çeşit bitkiyi burada yetiştirme imkânına sahip olacağız ve hem gelen ziyaretçilere bunları verme, hediye etme hem de bölge halkına bir gelir getirme fonksiyonu olacak" dedi.

Tarihî Alan Başkanı İsmail Kaşdemir, herkesi Gelibolu Yarımadası'nın çok özel coğrafyasına beklediklerini belirterek, şunları söyledi: "Misafirlerimizi Çanakkale'de tarihî alanda bir zaman tüneline yolculuk yaptıktan sonra bahçemize bekliyoruz. Ziyaretlerinin daha da anlamlı olması için, daha doğal bir ortamda, daha güzel bir ortamda şöyle bir nefes almak için şifalı bitkiler bahçemize bekliyoruz. Çünkü tarihî alan, dokusu bozulmamış, doğallığı bozulmamış bir alandır, bir mekândır. Hem tarihsel özelliğiyle hem de doğal dokusuyla gelen ziyaretçilere çok farklı anlar yaşatma imkânına sahip olacaktır. Misafirlerimizi Çanakkale'de bir nefes almaya bekliyoruz."

TARİHİN İZLERİNİ TAŞIYAN ŞEHİR

Çanakkale, tarih boyunca pek çok medeniyetin izlerini bir nişane gibi göğsüne asmış, Anadolu'nun incilerinden biridir. Bu kadim topraklarda, yeşilin huzur verici sakinliği, denizin eşsiz mavisıyla buluşur. Öyle köklü bir şehirdir ki her köşe başında başka bir hikâye anlatır.

B oğaz'ın sahip olduğu önem vesilesiyle pek çok uygarlığın bu topraklara yolu düşmüş, bu uygarlıkların her biri, Çanakkale'ye bir iz bırakmıştı. Antik çağlardan bugüne kadar Çanakkale bir kavşak, bir geçiş noktasıydı. Çanakkale Savaşı'nın derin izleriyle, kültürel mirasıyla ve tarihî dokusuyla bu şehir, yalnızca Türkiye'nin değil, dünya tarihinin de önemli bir parçasıdır. Bu topraklarda kurulan vakıflar ve inşa edilen vakıf yapıları da tarihsel ve kültürel zenginliğin birer yansımasıdır ve o zamanlardan bugüne uzanan kadim mirası temsil ederler.

ÇANAKKALE'NİN TARİHİ DOKUSUNDA BİR DENİZ FENERİ: KAPTAN-I DERYA GAZİ HASAN PAŞA VAKFI

İşte bu vakıfların en önemli örneklerinden biri, Kaptan-ı Derya Gazi Hasan Paşa Vakfı'dır. Donanmanın kumandanı, Cezayir ocağında geçen yılları dolayısıyla "Cezayirli", görünüşünden ötürü "Palabıyık", Limni adasını düşman kuşatmasından kurtardığı için "Gazi" isimleriyle anılan Hasan Paşa, sadrazamlık görevinde de bulunmuştu. Hasan Paşa'yı bilinir kılan, yalnızca bu görevleri değildi. ABD, tarihte ilk kez 18. yüzyılda, Sultan Üçüncü Selim'in hükümdarlığı döneminde, Cezayir Beylerbeyi Hasan Paşa'nın 5 Eylül 1795'te ABD ile imzaladığı Türkçe anlaşma sonrası 1818 yılına kadar Osmanlı Devleti'ne vergi ödemeydi. Ele geçirilen ABD gemileri ve esirlerin bırakılması için imzalanan bu anlaşmayla hem vergi verilmiştir hem de haraç verilmiştir. ABD tarihinde yabancı bir dille imzalanan tek anlaşma, aynı zamanda yabancı bir devlete vergi ödenmesini kabul eden tek Amerikan belgesidir.

Daima yanında gezdirdiği aslanıyla dikkat çeken Hasan Paşa, vakıf eserleriyle de dikkat çekiyordu. Vakıf kurmaktaki amacı, yalnızca denizlerde değil, iyilik havzasında da bir iz bırakmaktı. Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın bilinen beş vakfiyesi vardır. Bu vakfiyelere göre İstanbul'da çok sayıda çeşme ve mektep; Vize'de cami, hamam ve çeşmeler; Şumnu'da tekke; Midilli, Limni, Sakız, İstanköy ve Rodos'ta vakıf eserleri inşa ettirmişti. Vakfiyelere göre bunlara ek olarak Çanakkale çevresinde de hayır eserleri yaptırdığı ve bunlar için gelirler tahsis ettiği görülür.

Hasan Paşa, hayır işlerinde bunlarla yetinmemişti. İstanbul tersanesinde, Kalyoncular Kışlası'nı ve camisini inşa ettiren oydu. Ali Rıza İşipek'in incelemelerinde Gazi Hasan Paşa adına dokuz cami kaydının olduğu görmüştür. Tüm bunların yanı sıra, Çeşme Deniz Savaşı'nın ardından donanmanın toparlanıp yeniden inşa edilmesi için çok uğraşmış, tüm masrafları üstlenmişti. Bahriyeyi yeniden kuran amiral olarak bilinen paşa, bugünkü deniz harp okulunun temellerini atmıştır. Kurduğu vakfın vakfiyelerinde, camilerin, zaviyelerin, limanların, yolların ve çeşmelerin temizliğini ve bakımını şart koşmuştu.

Prof. Dr. Zekiye Uysal'ın incelemelerine göre Paşa'nın Çanakkale civarındaki eserlerinin başında Nara Burnu'nda yaptırdığı cami, tekke, hamam ve çeşmeler gelir. Ayrıca Çanakkale şehri içinde iki çeşme, Kilitbahir'de bir çeşme yaptırmış, Ezine'ye bağlı Sultanhisarı nahiyesinde bir cami inşa ettirmişti. Yerkəsiği'nde çiftlik, konak, hamam gibi binalar yaptırmış; çeşitli yerlerde dükkânlar, değirmenler tahsis edilmişti. Tüm bu yapılardan yalnızca Yerkəsiği'ndeki harap konak

ile Nara'da askerî alanda korunan iki çeşmenin kitabesi günümüze kadar ulaşmıştır. Nara'daki cami, tekke, hamam; Çanakkale'deki ve Kilitbahir'deki çeşmeler; Sultanhisarı nahiyesindeki cami ile hamam gibi yapıların ne yazık ki izleri kalmamıştır.

Gazi Hasan Paşa'nın, Çanakkale'nin coğrafyasına işlenen vakıf eserleri, yalnızca bir denizcinin karada inşa ettiği hayrat yapılarını sembolize etmez. Zamanla gravürlerde görülen silüetler kaybolmuş olsa da askerî bölge içinde korunan iki çeşmenin kitabesi, vakfın zamana meydan okuyan mesajını hâlâ yaşıyor: "Medeniyet, savaş meydanlarında değil, paylaşılan suyun şırlıtısında yeşerir."

NARA BURNU'NDAKİ ESERLER

Gazi Hasan Paşa Vakfı'na ait Hicri 1191 tarihli vakfiyede "cami-i şerif" ve "Nakşibendiyye zaviyesi" konu edilir. Nakşibendi dervişlerine ayrılan zaviye, denizciler için hem bir ibadet hem de dinlenme noktası işlevi görmüştür. Vakfiyelerde geçen "Mekke ve Medine fukarasına tahsis edilen gelirler," ifadesi, hayır anlayışının sınırları aşan boyutunu gözler önüne serer.

Nara'daki Cezayirli Gazi Hasan Paşa Çeşmesi, kitabesindeki bilgilere göre 1771-1772 yıllarında yapılmıştır. Kitabede, Paşa'nın adalet pınarı ile karada ve denizde huzuru sağladığı, tüm davranışlarını Kur'an-ı Kerim'e ve sünnete uygun bir şekilde gerçekleştirdiği yazılmıştır.

Askerî saha içindeki Nara'da bulunan Barbaros Şehitliği Çeşmesi de 1781-1782 yıllarında, yine Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hasan Paşa'nın cömertliği, bu çeşmenin kitabesinde yine vurgulanmıştır. Yedi denize korkusuzca hâkim olduğunun da altı çizilmiştir.

KİLİTBAHİR VE ÇANAKKALE ESERLERİ

Kilitbahir'de çeşme, yollar inşa edilmiş ve bakımları vakıf gelirleriyle sağlanmıştır. Buradaki yolların düzenlenmesi, su yollarının tamirâtı ve limanın bakımı için vakıftan bütçe ayrılmıştır.

Ayrıca Kal'a-i Sultaniye'de (Çanakkale) iki adet çeşme de yaptırdığı bilinmektedir. Bu yapılar, "Bir kaptan-ı derya, fetihler kadar suyun adaletle dağıtılmasından da sorumludur," anlayışının bir göstergesidir. Fakat şehrin modern dokusu içinde bu çeşmelerin izi bile görünmez. Bu çeşmeler, artık arşivlerin belgelerinde okunarak hatırlanabilir ancak.

Gazi Hasan Paşa, tüm o vakıf ve vakıf yapılarının ötesinde, mücadelesi ile hatırlanmaya devam ediyor. Ahmet Cevdet Paşa, "Târîh-i Cevdet" adlı eserinde 1787-1792 Rusya seferinde, Hasan Paşa'nın donanma-yı hümayun kaptanlarına yaptığı konuşmaya yer veriyor: "Benim nereden geldiğim ve ne yaptığım sizin malumunuzdur. Ancak şan kazanmak ve din ile devlet uğruna can vermek için en doğru zaman şimdi gelmiştir. Niyetim düşmanı alt etmek yahut bu uğurda ölmekten ibarettir. Bu sebeple tüm kölelerimi ve cariyelerimi azat ettim, onlara hizmetlerine göre mükâfatlarını verdim. Borçlarımı da eksiksiz ödedim. Ailemi bir daha göremeyeceğimi bilerek onlara veda ettim. Eğer sağ kalır ve dönersem, bu ancak Allah'ın bir inayeti olur."

İşte bu hâl ve bu mücadele ruhuyla Gazi Hasan Paşa, tarihin sayfalarına adını kazımış ve yüzyıllar boyunca hatırlanacağını göstermiştir.

Sedef, içinden inci çıkan istiridye kabuğudur. İstiridye dışında midye ve deniz salyangozu gibi yumuşakçaların kabuklarından elde edilen parlak maddeye de sedef denir. Kuran-ı Kerim’de denizden çıkan inci ve mercandan “Allah’ın lütfu” olarak söz edilir. Sedef; saflığın, güzelliğin, berraklığın simgesidir. Süleyman Çelebi, “Mevlid” adlı eserinde Hz. Muhammed’i (s.a.v) inciye, annesini de sedefe benzetmiştir.

İnce marangozluk için en uygun sedef, yayvan kabuklu, birkaç değişik türü olan, sıcak denizlerde yaşayan ve yaklaşık çapı 19 santimetreyi bulan istiridyeden elde edilir. Hâkim rengi beyaz olmakla beraber ışığa göre gökkuşağı renklerinde ışınlar yaydığı (sedeflenme) görülür. Mat olanına, “taş sedef” denir. Daha çok Güney Afrika kıyılarında bulunan ve “haliotis” denilen yumuşakça cinsinden de yeşil, lacivert, eflatun gibi farklı renklerde çok değerli sedefler alınabilmekle birlikte, bunlardan büyük boy plaka çıkarmak zordur. Ahşap üzerine belli bir süsleme yapabilmek için sedef başta olmak üzere fildişi, kemik, bağa gibi maddelerin kakma veya kaplama teknikleriyle yerleştirilmesi işine “sedefkârlık” denir.

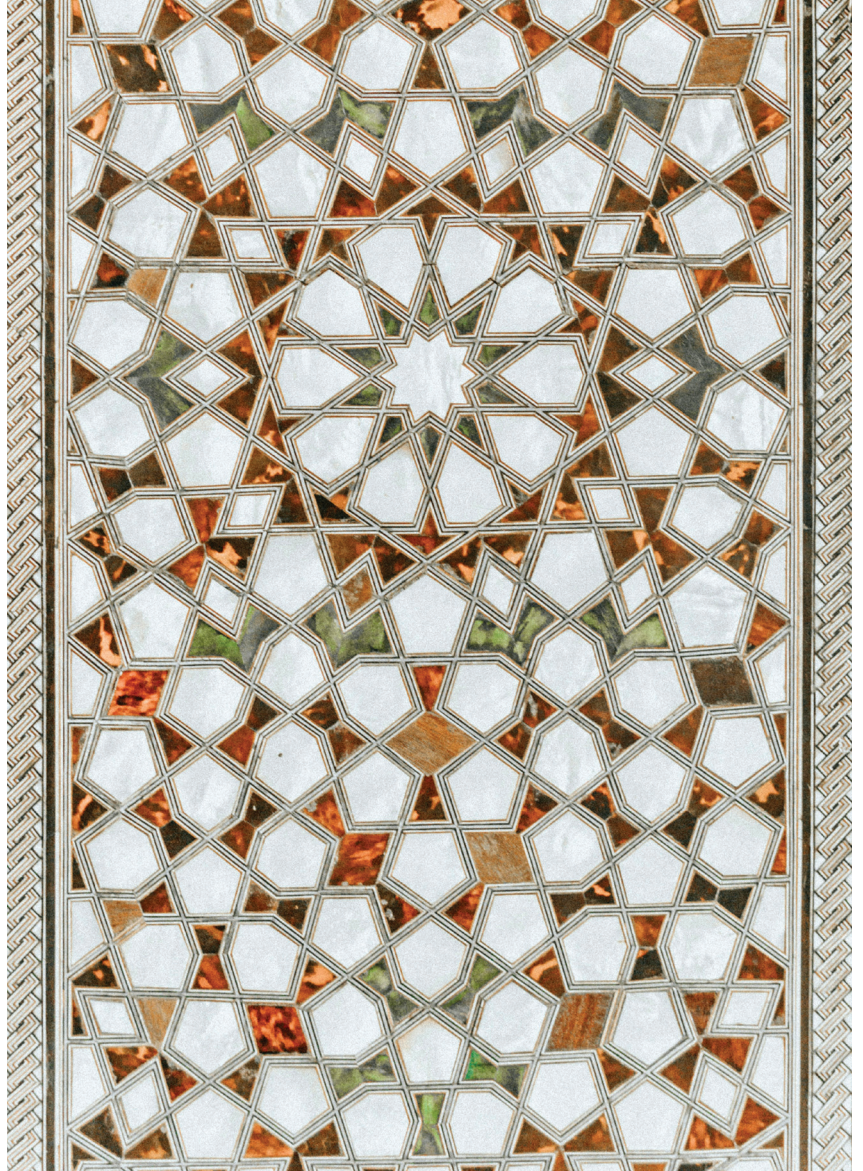
Ana maddesi kalker olan ham sedefin dış kısmındaki mat kabuk asitle atılır ve kalan parlak kısım, kullanılacağı yere göre kesilip tesviye edilir ve parlatılır. Günümüzde bu iş için ince bıçaklı minyatür planya, torna ve zımparalı kalınlık makineleri gibi aletler bulunmaktadır. Sedefkârlıkta motifler tek yahut farklı renklerdeki sedef plakaların yalnız veya fildişi, bağa, kemik ve renkli ahşap gibi malzemeye birlikte açılan yuvalara yerleştirilmesi suretiyle yapılır. Bu işlem için sedef plaka, üzerine kompozisyondaki yerine göre çizilen kâğıt şablonun yapıştırılıp kıl testereyle kesilmesiyle şekillendirilir. İstiridye kabuğunun öğütülmesiyle elde edilen ince toz ve yumurta akı karışımı bir tutkalla yerine yapıştırılır.

İslam sanatında sedef kullanımına ilk defa Sâmerâ Dârülhilâfe Sarayı’nda bulunan mozaik tarzı süslenmiş bir eşya kalıntısında, renkli cam ve lapis lazuli parçalar arasında rastlanmıştır. 15. yüzyılda Edirne’deki İkinci Beyazıt Camii’nin kapısında, geometrik sedef kakma bezemelere rastlanır. Daha sonraki yüzyıllarda sedefkârlık gelişerek devam etmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi’nde yer alan 1505 tarihli hazine defterinde çok sayıda sedefli eşyanın kaydına rastlanmaktadır. Bu yüzyılda yavaş yavaş fildişinin yerini sedefin almaya başladığı görülür.

Sabır ve Zarafet Sanatı SEDEFKÂRLIK

Midye ve istiridye gibi deniz canlılarının kabuklarının iç yüzeyinden elde edilen sedef, Selçuklulardan bu yana vakıf eserlerinde süsleme malzemesi olarak kullanılıyor. Orta Asya’dan göç eden Türklerle Anadolu’ya gelen sedefkârlık, Osmanlı’nın yükseliş yıllarında en parlak dönemini yaşadı.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 16. yüzyıla ait en güzel eserlerden biri, dört dilimli kemerli yüksek ayak üzerine oturan dörtgen prizma gövdeli ve kubbe kapaklı Kur'an mahfazasıdır. Ahşap üzerine abanoz kaplanan yüzeyler, fildişi, sedef ve gümüş tel kakmalarla bezenmiştir. Mahfazanın gövdesi biri kaide olacak şekilde iki kademelidir. Alt kısmın yan yüzleri, abanoz kaplama üzerine fildişi kakma; rumi, palmet, salbekli şemse ve köşebentlerle, onların çevresi renkli ahşap, fildişi ve tel kakma tersyüz "Y" motifinin tekrarından oluşan bordürle süslenmiştir.

Benzeri bir bordüre Bursa Müzesi'nde yer alan yine 16. yüzyıla ait bir rahlenin alt panolarında rastlanır. Bu eserde ikinci kademe abanoz ve fildişi kakmalı, palmet ve rumi dizili bordürle geçilir. Üst kısmın yanları 10 kollu yıldızın geçme kompozisyonu ile bezenmiştir. Geçmeler arasında kalan geometrik parçalar; sedef ve abanoz, konturları ise ahşap ve tel kakmalıdır. Merkezdeki sedef yıldızın içi ince altın kakmalı dal ve çiçeklerle süslüdür. Geometrik geçmeli motiflerin çevresini kuşatan bordür de alttaki bordürlere benzer. Kapak pervazını fildişi ve abanoz kakmalarla yazılmış bir küfi besmele kuşağı çevreler. Kubbe şeklindeki kapağın altıgen kasağı altıgen ve yıldızlardan oluşan bir mozaik kompozisyonla kaplanmıştır. Kubbenin üzeri konturlar içinde sedef, fildişi ve abanoz kullanılarak yapılmış baklava desenli kakmalarla süslenmiştir. En üstte abanoz ve fildişinin dönüşümlü kullanıldığı torna işi bir tepelik yer alır.

16. yüzyıldan günümüze ulaşan sedefkârlık ürünü önemli bir eser de Sultan Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi sırasında kullandığı tahttır. Tahtın arkalığının ortasındaki iri madalyon, tamamen sedef kakmadır. Taht üzerindeki bazı motifler, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan bir rahlenin motifleriyle benzerlik arzeder.

1582 tarihli "Surnâme-i Hümayun"da esnaf arasındaki kutucu ve sandıkçıların resimlerinde sedefkârlık örnekleri görülmektedir. Arşiv belgelerinde Kanuni Sultan Süleyman'a gelen hediyeler arasında Hüseyin Usta tarafından sunulan bir sedef makta (kalem ucunu düzeltmeye yarayan kemikten yapılmış araç), iki küçük el sandığı ve bir fildişi kutudan söz edilmektedir.

17. yüzyıl başlarında sedef işi ürünler artık belli bir standarda ulaşmış olmalıdır ki 1640 tarihli narh defterinde "Bahâ-yi Âlât-ı Doğramacıyan" başlığı altında buhurdan, nalın gibi sedefkâr eşya ve bunların fiyatları; "Es'âr-i Kutucıyan" başlığı altında ise bu esnafın ürettiği bilezik kutusu, büyük boy iskemle ve hoşaf kaşığı gibi sedef süslemeli eşyalar sıralanmaktadır. Bu asırda yaşayan Evliya Çelebi, esnaf-ı doğramacıyândan bahsederken, "Doğramacıbaşı, yani sedefkârcıbaşı burada sakin olur," diyerek iki mesleğin yakın ilişkisine değinmektedir. Evliya Çelebi, ayrıca sedefkârcıyan esnafının 100 dükkânda 500 nefer olduğunu söyler.

17. yüzyılın başlarında yetişen Dalgıç Ahmed ve Sultan Ahmed Camii ve Külliyesi'ni yapan Mehmed Ağa gibi mimarlar, aynı zamanda birer sedefkârı. Üçüncü Mehmed'in türbesinin sedefli kapılarında ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan, bütün yüzeyi

geometrik motifli sedef ve bağa kakmalarla bezenmiş sekizgen gövdeli ve kubbe kapaklı bir Kur'an mahfazasında Dalgıç Ahmed'in imzası bulunmaktadır. Hassa Mimarları Ocağı'nda sedefkârlık ve mimarlığı, bir sedefkâr olan ustası Mimar Sinan'dan öğrenen Mehmed Ağa, daha çok sedefkâr lakabıyla bilinir. Bu yüzyıldan kalma önemli sedefkârlık eserleri arasında Sultan Ahmed Camii ve Yenica mi ile Topkapı Sarayı'nın çeşitli kapıları yer almaktadır. Aynı yüzyıldan kalma önemli bir eser de "arife tahtı" denilen, Birinci Ahmed'in tahtıdır. Sedefkâr Mehmed Ağa'nın eseri kabul edilen cevizden tahtın arkalığının her iki yüzü ile kubbesinin iç ve dış kısmı saksidan çıkan gül, karanfil, lale, dal ve yaprak motifli sedef kakmalarla süslenmiş; sedeflerin üzerine altın yuvalar içerisinde irili ufaklı zümrüt, yakut, firuze ve zebercetler yerleştirilmiştir.

Deniz Müzesi'nde bulunan ve üzerindeki "Sultan Mehmed Han Gazi" yazılarından Üçüncü veya Dördüncü Mehmed'e ait olduğu anlaşılan saltanat kayığının süslemeleriyle bu tahtın motifleri arasında benzerlikler vardır. 17. yüzyıldan kalma eserler arasında bir dizi rahle de görülmektedir. Bunların çoğu geometrik mozaik tezyinatlıdır. Bu üslup, 18. yüzyılda devam etmiştir. 19. yüzyıla ait eserlerde ise mimaride görülen Batı etkisinin ahşaba yansımaları göze çarpar.

SEDEFKÂR SULTAN İKİNCİ ABDÜLHAMİD HAN

Kendisi de bir marangoz ve sedefkâr olan İkinci Sultan Abdülhamid, Yıldız Sarayı'nda bir atölye kurmuş ve burada sedef işi birçok eser yapılmıştır. Padişahın atölyesine aldığı Sedefkâr Vâsif, İkinci Meşrutîyet'in ilanına kadar burada kalmış ve 1936 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nin Türk Tezyinî Sanatları Şubesi Sedef Atölyesi'ne hoca tayin edilmiştir. Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saâdet Dairesi'nin kapısı onun eseridir. Osmanlılar faraştan cilt kapağına kadar pek çok eşyada sedef, bağa ve fildişini birlikte kullanmışlardır.

Çanakkale Savaşları Mobil Müzesi'nde YENİ ROTA BALKAN ÜLKELERİ

Çanakkale'de verilen destansı savaşın hatıralarını obje, fotoğraf ve belgeler eşliğinde birçok şehirde vatandaşlarla buluşturan Mobil Müze, şimdi de yurt dışına açılıyor. Çanakkale Savaşları Mobil Müzesi, Balkan ülkeleri turuna çıkıyor.

Çanakkale Savaşları'ndan kalma çeşitli fotoğraf, mektup, belge, obje ve eşyaların teşhir edildiği, dijital gösterilerin sunulduğu "Çanakkale Savaşları Mobil Müzesi", Türkiye'nin farklı köşelerini gezdikten sonra yurt dışına da açılacak.

Çanakkale Savaşları Mobil Müzesi, yurt içindeki pek çok şehrin ardından şimdi de Balkan ülkelerini dolaşacak. Her yaştan ziyaretçinin ilgiyle ziyaret ettiği mobil müze, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığınca yürütülen proje kapsamında belirlenen rotada güzergâhları geziyor.

Son olarak Edirne'ye gelen müze, Eski Cami yanındaki İlhan Koman

Parkı'nda ziyaretçilere kapılarını açtı. "Gelibolu'dan Gazze'ye Çanakkale ruhunun gelecek kuşaklara aktarılması" amacıyla hazırlanan müzede, o döneme ait fotoğraflar, savaş objeleri ve tarihi eserler yer alıyor. Sergide ayrıca, dijital gösteriler de sunuluyor.

MOBİL MÜZE, BALKAN COĞRAFYASINI DOLAŞACAK

Çanakkale Savaşları Mobil Müzesi Teknik Sorumlusu Necmi Can Akyıldız, mobil müzenin Edirne'nin ardından Balkan ülkelerine gideceğini söyledi. Müzede yer alan sunumlara ilişkin bilgi veren Akyıldız, "Buradaki amacımız, Çanakkale ruhunu hisseden, fakat

ziyaret edemeyen vatandaşlarımızın ayağına kadar gidip bir nebze de olsa aynı şekilde Çanakkale ruhunu yaşatabilmek. Unutulmaması gereken bir savaş, bir tarih var önümüzde. Bunun unutulmaması, yeni kuşaklara tanıtılması, anlatılması gerekiyor. Biz de bunun için çalışıyoruz" dedi.

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencisi İrem Çelik ise müzenin çok etkileyici olduğunu söyledi. Müzeyi herkesin gelip görmesi gerektiğini dile getiren Çelik, "Yeni neslin bu tür etkinliklere daha fazla yönelmesi için böylesi sergiler çok önemli. Biz gençlerin bu konularda daha çok bilinçlendirilmemiz gerekiyor" dedi.

mevsim
Dönemsel İşletme Finansmanı

size HER MEVSİM BAHAR

İşletmenizin ihtiyaçlarını Mevsim ile karşılayın;
çeyrek dönemlerde kâr, vade sonunda anapara ödemesini yapın.

**Erken Kapama
Ücreti Yok**

VAKIF KATILIM

Çanakkale'den Balıkesir'e 10 ŞİVELİ SÖZCÜK

Anadolu'da şehir şehir, bölge bölge çeşitli ağızlar vardır ki bu kültürel zenginliklerimizden biridir. İstanbul Türkçesi kullanmak, elbette doğru olandır ancak şiveleri bilmek de halk bilimine dair önemli ipuçları elde etmektir. Dil zengini ülkemizde Çanakkale ve Balıkesir ağızları, oldukça renkli ve ilgiye değerdir. İşte yöreden kelimeler, deyimler...

ÇANAKKALE

Kakale: Toprak tencere

Çömüş: Tahta kaşık

Çiten: Sepet

Abba: Dede

Küfte: Köfte

BALIKESİR

Hurun: Fırın

Kernebit: Karnabahar

Goz: Ceviz

Peşkir: Havlu

Çımit: Sıcak

“

AĞIZLAR, TÜRK DİLİNİN ZENGİNLİĞİDİR

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun

Dilin zenginliği olan ağızlar, zamanla kaybolmaktadır. Kaybolmuyor da değişiyor diyelim. Bazı özellikleri kayboluyor, yeni bazı özellikler ekleniyor, yani sürekli olarak değişiyor. Şundan emin olabilirsiniz ki zaman ne kadar ilerlerse ilerlesin ağızlar hiçbir zaman kaybolmayacaktır, sadece bazı değişikliklere uğrayacaktır. Ağızlarla ilgili bazı yanlış düşüncelerimiz de var, yanlış kanaatlerimiz de var. Zannediliyor ki ağızlardaki biçimler daha eskidir. Öyle değil. Çoğu defa ağızlardaki biçimler daha yenidir.

”

Vakıf Kùltürünün Yaşatılmasına

KATIL

Siz de Vakıf Katılımlı olun,
geçmişimizin mirası vakıf kùltürünü yaşatarak
hep birlikte kazanmaya vesile olanlara katılın.

0850 202 1 202 | 444 44 77 | vakifkatilim.com.tr

VAKIF KATILIM

İŞLETMELERİN FİNANSAL YÖNETİM ÇÖZÜMLERİ TEK UYGULAMADA

Satın almadan stok takibine, sipariştten teslimata,
satıştan ödeme almaya kadar tüm
süreçlerinizde uçtan uca her ihtiyacı
tek uygulama ile paketleyin.

Ücretsiz
Kullanım

1000
Kontör Hediye

VAKIF KATILIM